

EESTI KEELE

LUGEMIK-TÖÖRAAMAT

VI klassile

2. OSA

Kaja Plado * Krista Sunts

EESTI KEELE
LUGEMIK-TÖÖRAAMAT
VI klassile
2. OSA

2014

Kaja Plado, Krista Sunts

Eesti keele lugemik-tööraamat VI klassile. 2. osa

Tööraamat vastab põhikooli riikliku lihtsustatud õppekava (2010) lihtsustatud õppele

Retsenseerinud Karl Karlep ja Kaie Henk

Toimetanud Tiina Helekivi

Illustreerinud Vilve Aavik-Vadi ja Ülle Meister

Tehniliselt toimetanud Andero Kurm

Kujundanud ja küljendanud Eve Kurm

Fotod: Ülle Kurm (lk 4), Wikimedia Commons

Õpetaja juhendmaterjal „Õpetamine lugemik-tööraamatu järgi lihtsustatud õppe 6. klassis” on alla laetav portaalist www.hev.edu.ee

Õppevara väljaandmist on toetanud Euroopa Sotsiaalfond ja Eesti riik programmi „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine” kaudu.

Programmi viib ellu SA Innove

Autoriõigus: SA Innove ja autorid, 2014

Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ettenähtud vastutuse.

ISBN 978-9949-9325-7-3 (kogu teos)

ISBN 978-9949-9325-8-0 (kogu teos, pdf)

ISBN 978-9949-9213-9-3 (1. osa)

ISBN 978-9949-9325-0-4 (1. osa, pdf)

ISBN 978-9949-9325-1-1 (2. osa)

ISBN 978-9949-9325-2-8 (2. osa, pdf)

ISBN 978-9949-9325-3-5 (3. osa)

ISBN 978-9949-9325-4-2 (3. osa, pdf)

ISBN 978-9949-9325-5-9 (4. osa)

ISBN 978-9949-9325-6-6 (4. osa, pdf)

ISBN 978-9949-9325-9-7 (õpetaja juhendmaterjal, pdf)

Trükiettevalmistus: Kirjastus Studium

Riia 15 b, Tartu 51010

Tel 7343 735, www.studium.ee

Juurdetrükk:

AS Atlex

2014

SISUKORD

1. Kalmistul	4
2. Elamata elud	10
3. Siis kui Mardi vanaisa koolis käis	13
4. Koolimine R. Kamsen	18
5. Millega inimesed vanal ajal kirjutasid?	22
6. Novembris on isadepäev	25
7. Jalgratas	29
8. Kadripäev	37
9. Talvevärviliseks E. Esop	42
10. Kuidas kilplased valgust majja kandsid	46
11. Valguse taltsutamine	50
12. Pühadetoidud vanal ajal	54
13. Kuusk	58
14. Kuusekene J. Oro	63
15. Jõululuuletused	66
Kõike ilusam jõulupuu L. Tungal	66
Jõuluks koju M. Kivimäe	66
Uisud U. Sikemäe	67
 Meenutame loetut	 70
Nuputa	72
Sõnaseletusi	77

1 KALMISTUL

Koolivaheajal sõitsid Mart ja Maarja mõneks päevaks Alatskivile. Viimati oli vanaema Sirje Marti-Maarjat näinud suvel, seetõttu oli tal lastelaste tuleku üle väga hea meel. Loomulikult tegi sugulaste küllatulek rõõmu ka tädilastele. Neil jätkus rõõmsat jutuvadinat õhtuni.

Järgmisel päeval kutsus vanaema poisid kalmistule appi lehti riisuma. Alatskivi surnuaeda on maetud vanaema Sirje abikaasa Ahto. Ahto oli Mardi

ema ja tädi Anneli isa, seega ka Mardi, Maarja, Kaarli, Kaarini ja Katre vanaisa. Vanaisa suri üsna noore mehena, ta oli vaid 52-aastane. Kui vanaisa liiklusõnnetuses hukkus, oli Mart 4-aastane. Seetõttu Mart vanaisa ei mäletanud. Ta oli oma vanaisa ainult fotodel näinud. Kaarel ütles, et tal on küll mõned mälestused vanaisast ja tema matustest. Siis kui sündisid Maarja ja Katre, vanaisa veel elas. Kaarin sündis peale vanaisa surma.

Kuigi vanaema oli alles hiljuti hauaplatsi koristanud, oli seal sügislehti ja oksarisu. Vanaema riisus hauaplatsilt prahi kokku ja poisid tassisid selle prügi-hunnikusse. Siis pani vanaema vaasi valged krüsanteemid ja süütas hauakivi juures küünla. Mõned õied ei mahtunud vaasi. Vanaema ütles, et ta viib need lilled naabrimemme hauale. Ta seletas: „Kõik, mis on kalmistule surnute jaoks toodud, seda koju tagasi ei viida. See on väga vana komme.”

Seni kui vanaema naabrimemme hauaplatsil käis, uuris Mart vanaisa hauakivi. Ta ütles tagasijõudnud vanaemale: „Varsti on vanaisa sünnipäev.”

Vanaema parandas: „Kui inimene on surnud, siis ei ole tal enam sünnipäeva. Siis ütleme, et on sünni-aastapäev. Tõepoolest, novembris ongi vanaisal sünniaastapäev.”

„Vanaema, mul on nii kahju, et ma oma vanaisa ei mäleta,” lausus poiss.

Vanaema muutus kurvaks: „Minul ka, armas poiss. Ahto oleks nii väga

Alatskivi surnuaed (kalmistu)

1. Leia ja jooni lähedase tähendusega sõnad või sõnaühendid.

kalmistu	– surnuaed, hauaplats, matmispaik, kaldad
haud	– hauaküngas, kääbas, kalmistu, auk
mälestus	– meelde jätmine, meenutus, tagasivaade minevikku
hukkus liiklusavariis	– sai surma liiklusõnnetuses, suri liiklusõnnetuse tagajärjel, kutsus liikluspolitsei, tegi autoga avarii

2. Vaata suguvõsa skeemi ja loe lauseid kõikide sõnadega. Jooni lausesse sobivad sõnad.

1. Sirje Rebane on Maarja ja Mardi **vanaema.**
ema ema.
tädi.
2. Ahto Rebane oli **vanaema Sirje abikaasa.**
Mardi ja Maarja vanaisa.
Kaarli, Kaarini ja Katre vanaisa.
3. Vanema kutsus poisid kalmistule appi **hauaplasti korrastama.**
lehti riisuma.
küünlaid süütama.

3. Ühenda laused.

1. *Vanaema riisus hauaplatsi puhtaks. Vanaema pani vaasi valged krüsantheemid. Vanaema süütas küünla.*

Vanaema,
..... ja

2. *Vanaema riisus hauaplatsilt lehed ja prahi kokku. Poisid tassisid lehed ja prahi prügi-hunnikusse.*

Vanaema
ning poisid lehed ja prahi

3. *Mardi vanaisa hukkus liiklusõnnetuses. Mart oli siis 4-aastane.*

Vanaisa hukkus, **kui** Mart
Mart oli **siis**, **kui** vanaisa

4. Vasta küsimustele. Kontrolli vastust teksti abil.

Loe vastuseks üks lause.

1. Kui kauaks jäid Mart ja Maarja vanaema juurde Alatskivile?
2. Kelle kutsus vanaema kalmistule kaasa?
3. Milleks vanaema Mardi ja Kaarli surnuaiale kaasa kustus?
4. Kelle isa oli Ahto Rebane?
5. Kes olid Ahto Rebase lapselapsed?

5. Vasta küsimustele. Kontrolli vastust teksti abil.

Loe vastuseks mitu lauset.

1. Kes tundsid Maarja ja Mardi Alatskivile jõudmise üle head meelt?
2. Miks Mart oma vanaisa ei mäletanud?
3. Keda oma lastelastest oli vanaisa näinud?
4. Mida vanaema surnuaial tegi?
5. Millal süütab vanaema hauaplatsil küünlad?

6. Leia kalendrist ja tekstist ning kirjuta kuupäev.

- Millal on
- * hingedepäev?
 - * isadepäev?
 - * Mardi vanaisa sünni-aastapäev?

7. Mõtle ja vasta. Kontrolli vastust teksti abil.

1. Mida Mart kalmistul tegi?
 - tassis prahti
 - uuris hauakivi
 - küsis vanaemalt
 - kurvastas
2. Mida Mart vanaisa kohta teadis?
 - vanaema abikaasa
 - oli neljane
 - nägi fotot
3. Mida sai Mart hauakivilt vanaisa kohta teada?
4. Mis teavet sai Mart vanaisa kohta vanaema käest?
5. Mille üle vanaema kurvastas?
6. Mis kurvastas Marti?

8. Tee kokkuvõte, mida sai Mart kalmistul käies teada.

Kalmistul käies meenutatakse lahkunud sugulasi ja tuttavaid. Sellest rääkis Mardile vanaema Sirje.

Tähtpäevadel

Mardi vanaisa Ahto haud on (*kus?*)

Kui inimene on surnud, siis tähistatakse tema -

Mardil oli kahju, et

Mardi vanaisa Ahto oleks tahtnud oma lapselapsi näha ja

.....

9. Sõnasta kalmistul käitumise reeglid.

1. Kalmistu on rahupaik. Siin ei sobi (*mida teha?*)

*

*

*

2. Haudadelt

10. Täida lüngad. Räägi, mida sai Mart vanaisast teada.

2. Kelle isa ta oli?

*

*

1. Kes ta oli?

* abikaasa

* isa

* vanaisa

3. Kes on tema
lapselapsed?

*

*

*

*

*

4. Mis temaga juhtus?

5. Kuhu ta on maetud?

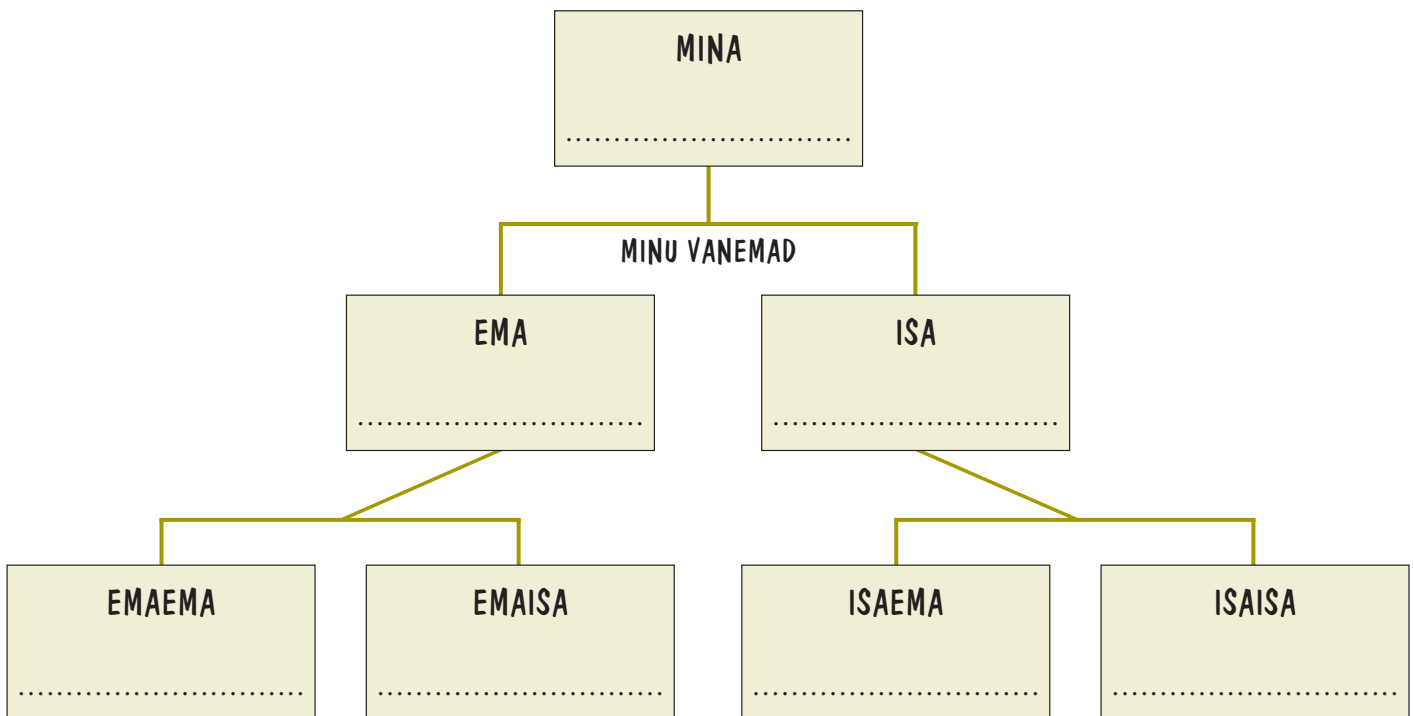
6. Kes tema haua eest hoolitseb?

Mardi vanaisa Ahto

Mardi vanaisa oli Ta
....., siis kui Mart oli nelja-aastane. Vanaisa suri - aastaselt ja
on kalmistule. Vanaisa haua on
..... . Sellelt luges Mart, et selle aasta 18. novembril on vanaisa Ahto (*mitmes?*)
.....-..... . Tänavu märtsis möödus vanaisa surmast
aastat. Tema hauaplatsi hoiab korras

**11. Kirjuta kasti oma nimi. Täida skeem pereliikmete nimedega.
Vajadusel joonista skeemile oma õdede-vendade märkimiseks
kaste juurde.**

Kalmistul käimine pani Mardi elu ja surma üle mõtisklema. Tal tekkisid mitmed küsimused, millele lootis vanaemalt vastuseid saada. Mart uuris vanaema käest: „Siin kõrvalplatsil on väike valge rist. Ma arvan, et siia on maetud päris pisike inimene. Miks ei võiks inimesed õnnelikult vanaks elada? Miks peavad mõned noorelt surema?” Vanaema kostis: „Nii see inimese elu on seatud, haigused ja õnnetused viivad inimesi hauda. Nagu sinu vanaisagi. Ta tuli töölt ja purjus külapoiss kihutas autoga talle otsa. Ahto oli nii terve ja tugev mees, oleks võinud veel kaua elada ja lastelastest rõõmu tunda.”

Vanaema jätkas: „Siin päris lähedal, Palal, toimus koolilastega väga traagiline bussiõnnetus. Avarii juhtus selle aasta oktoobris, kui sina sündisid. Kaheksa last hukkus ja paljud said raskelt viga. Nad olid umbes sinu-vanused. Olen siin juba kaua elanud ja tundsin peresid, kes õnnetuse tõttu oma lapsed kaotasid. Ma mäletan seda kurba oktoobripäeva kui Pala kooliõuel oli kaheksa väikest valget kirstu.”

See meenutus tõi pisarad vanaema silmadesse.

Pärast lõunasööki näitas vanaema Mardile ja Maarjale ajalehti, kus kirjutati sellest bussiõnnetusest.

11. oktoober 1996, Jõgevamaa, Pala

Täna toimus Jõgevamaal väga traagiline liiklusõnnetus. Koolilaste bussi ja veoauto kokkupõrkes hukkus kaheksa Pala kooli õpilast – neli poissi ja neli tüdrukut.

Õpilased sõitsid maastikumängult tagasi kooli. Õnnetus juhtus sirgel teelõigul, kus

lapsi täis koolibussile liikus vastu veoauto Scania. Õnnetuse põhjustas metsaveoki juht, kes ületas kitsa tee telgjoone. Veok rebis bussi ühe külje maha. Lisaks hukkunutele sai veel üheksa inimest raskelt vigastada.

19. veebruar 1997

President Lennart Meri andis vabariigi aastapäeva puhul Punase Risti II klassi ordeni Pala põhikooli õpilasele Jallo Freiethalile.

12-aastane Freiethal ühendas pärast bussiõnnetust lahti bussi elektrijuhtmed. See hoidis ära koolisõiduki plahvatuse.

Vanaema kutsus lapsed autosse. Nad sõitsid metsateele, kus oli see ränk õnnetus juhtunud. Lapsed nägid maantee ääres mälestuskivi tekstiga: MEIE ELAMATA ELU ON KUSAGIL OLEMAS. Vanaema ja lapsed süütasid kivi juures küünlad. Mart küsis vanaemalt: „Kus kusagil nende laste elu siis on?”

Vanaema jäi mõttesse ja lausus: „Ma ei oskagi su küsimusele vastata. Igaühel võib olla oma arvamus ja arusaamine. Ma tean ainult, et neid inimesi pole enam meie juures. Aga võib-olla on nende hinged kuskil siiski olemas.”

1. Vasta küsimustele. Kui vastus on tekstis olemas, loe laused.

1. Mis põhjustas Mardi mõtisklusi elu ja surma teemadel?
2. Mis küsimusi esitas Mart vanaemale?
3. Mida vanaema poisile vastas?
4. Kas Mart sai oma küsimustele vastused?
5. Mida Mart oma vanaisast veel teada sai?
6. Kelle käest sai Mart teada Pala lastega juhtunud õnnetusest?
7. Kust said lapsed täpsemat teavet Pala kandis toimunud õnnetuse kohta?
8. Millal toimus õnnetus Pala koolibussiga?
9. Kui palju aega on sellest õnnetusest möödunud?
10. Kuidas sina mõistad mälestuskivil olevat sõnumit:
Meie elamata elu on kusagil olemas?
11. Mida mõtled, kui loed või kuuled lastega toimunud õnnetustest?
12. Keda või mida meenutatakse hingedepäeval?

Mis küsimustele ei olnud teksti põhjal võimalik vastata? Kuidas vastuse leidsid?

2. Jaota pala kolme ossa. Vali igale osale pealkiri.

- ☐ Kalmistul käik pani Mardi elu ja surma üle järele mõtlema.
- ☐ Mart tahtis teada, miks mõned inimesed surevad väga noorelt.
- ☐ Mardil oli vanaemale palju küsimusi.
 - ☐ Vanaema jutustus õnnetusest muutis Mardi kurvaks.
 - ☐ Vanaemale meenus Pala koolilastega toimunud õnnetus.
 - ☐ Mart luges ajalehest Pala bussiõnnetusest.
- ☐ Vanaema sõitis mälestuskivi juurde.
- ☐ Vanaema ei osanud Mardi küsimusele vastata.
- ☐ Vanaema ja lapsed külastasid õnnetuspaika ja arutlesid elu üle.

3. Täida tabel teksti abil. Tee kokkuvõte, mis teavet bussiõnnetusest sai Mart vanaemalt. Millest luges ajalehes?

	VANAEMA	AJALEHT
Millal?	selle aasta oktoobris, kui Mart sündis	
Kui palju hukkus?	kaheksa last	
Kui palju sai vigastada?		üheksa inimest sai raskelt viga
Kui vanad?		
Kus juhtus?	Alatskivi lähedal	Pala lähedal sirgel teelõigul
Kes põhjustas?		
Mis põhjustas?		metsaveoauto ületas telgjoone
KOKKUVÕTE	emotsionaalne meenutus tundis peresid üksikasjadest ei rääkinud	ametlik teave teavet rohkem info on täpsem

4. Esita kaaslastele küsimusi ajalehes 19. veebruaril 1997. aastal ilmunud artikli kohta. Vasta täislausega.

* Kes? * Millal? * Kellele? * Mida tegi? * Mille?

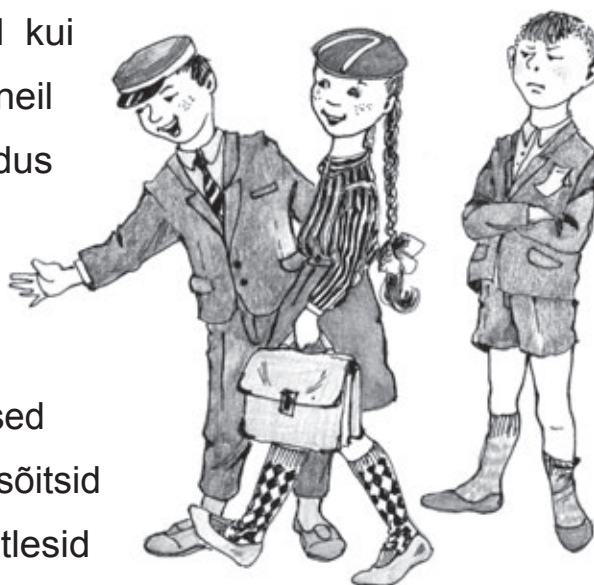
3

SIIS KUI MARDI VANAI SA KOOLIS KÄIS

Tiia Toometi „Vana aja lood” ja „Vana-aja koolilood” ainetel

Vana aja lapsed olid samasugused kui uue aja lapsedki. Ainult mõned asjad olid neil teistmoodi. Vana aja lastel ei olnud kodus televiisorit ega arvutit, seetõttu ei saanud nad ka lastesaateid ja filme vaadata. Ilusa ilmaga olid lapsed palju õues. Õhtuti lapsed lugesid, joonistasid või olid niisama toas. Lapsed mängisid mädamuna, kulli ja peitust. Poisid sõitsid lauajuppidest tehtud tõukerattaga või võitlesid omatehtud puumõõkadega. Vana aja poiste nimed olid: Urmas, Mati, Peeter, Jaak, Raivo, Jüri, Kalev, Heino. Tüdrukud mängisid nukkudega ja sõidutasid neid vitstest punutud nukuvankris. Vana aja tüdrukute nimed olid: Sirje, Krista, Tiina, Kaja, Tiiu, Riina, Maret, Malle, Vaike.

Mardi vanaisa Peeter läks kooli 1958. aastal ja oli siis seitsme-aastane. Vanal ajal käisid lapsed koolis kuus päeva nädalas, tunnid olid ka laupäeval. Enne esimest septembrit ostis isa Peetrile kahe lukuga pruuni portfelli, puust pinali, pliiatsid ja sulepea. Vana aja koolikotil oli kaks vahet. Ühte vahesse pandi raamatud, päevik ja vihikumapp vihikutega. Teise vahesse pandi pinal, vesivärvid ja riidest koti sees võimlemissärk ja püksid. Vahetusjalatsite jaoks õmbles ema riidest sussikoti, aga Peetri pinginaabril Aarel oli poest ostetud tõmblukuga sussikott.

Vanal ajal ei olnud pastapliiatsit, siis kirjutati sule ja tindiga. Igal lapsel oli sulepea, sulg ja tindipott. Koolis olid tindipotid pinkide sees. Õpilased kirjutasid sinise tindiga, õpetajad kasutasid töö parandamiseks punast tinti. Vanemate klasside lastel lubati kirjutada ka sulepeaga.

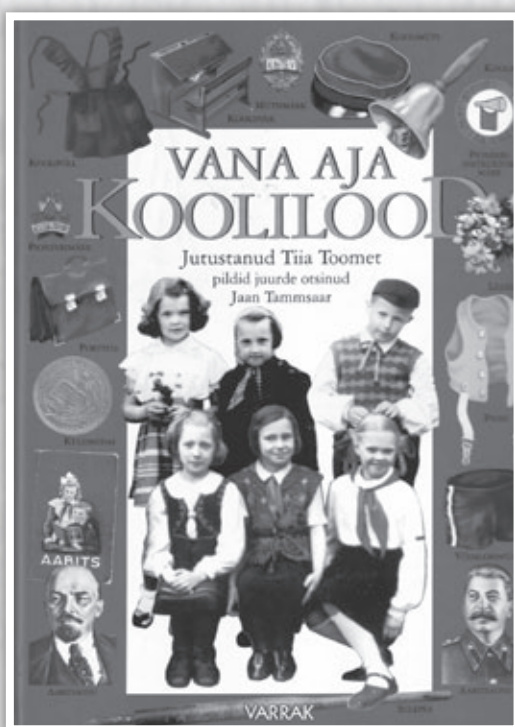
Vanaisa Peeter rääkis Mardile, et tema ajal oli koolis väga kõva kord ehk distsipliin. Tunni ajal ei tohtinud juttu ajada, istuda tuli sirge seljaga ja käed pidid olema kõrvuti laua peal. Kui midagi küsida või vastata tahtsid, siis pidi parema käe küünarnukist saati üles tõstma.

Õpilased kandsid koolivormi. Poistel olid tumedad ülikonnad, tüdrukutel sinised seelikud ja valge-sinisetriibulised pluusid. Koolimüts oli tumesinine, kahe kollase triibuga. Koolis nõuti ka vahetusjalatseid. Sussid toodi iga päev kooli sussikotiga ja pärast tunde viidi jälle koju tagasi. Vahetundide ajal jalutasid õpilased koridoris. Korrapidaja õpetaja jälgis, et õpilased ei läheks klassiruumi ega hakkaks mööda pikka koridori edasi-tagasi jooksmas.

Tiia Toomet „Vana aja koolilood” Tallinn, 2001

Tiia Toomet „Vana aja lood” Tallinn, 1983

Kui tahad vana aja koolielust rohkem teada saada, loe Tiia Toometi raamatut „Vana aja koolilood.” Selles raamatus on lugusid ja pilte sinu vanaisa ja vanaema aegsetest õpilastest ja kooliasjadest. Vana aja laste tegemistest, nende mängudest ja huvidest saad lugeda ning pilte vaadata Tiia Toometi raamatust „Vana aja lood.”

1. Jaota pala kolmeks lõiguks. Vali igale lõigule sobiv pealkiri.

- ☐ Vanal aja koolikord.
- ☐ Vanaisa Peetri kooliasjad.
- ☐ Vana aja laste tegevus ja mängud.

2. Loe ja leia tekstist vana aja kooli kohta käiv teave. Täida tabel.

Kirjuta tabelisse teave tänapäeva laste kohta.

	Vanal ajal	Praegu
Koolipäevad	E, T, K, N, R, L	
Koolikott		
Kirjutus-vahendid		
Koolivorm poistel		
Koolivorm tüdrukutel		
Vahetus-jalatsid		
Tegevused vahetunnis		
Tüdrukute nimed		
Poiste nimed		
Laste tegevused vabal ajal	lugesid raamatuid,	vaatavad telerit,

3. Mõtle ja vasta.

1. Mida huvitavat said teada vana aja koolielust?
2. Mis sind üllatas?
3. Mida võiksid meenutada oma koolielust siis, kui oled täiskasvanu?

4. Leia sõnaruudust vana aja tüdrukute ja poiste nimesid.

Sirje, Marju, Tiiu, Ira, Riina,
Anne, Krista, Rita, Malle,
Hele, Elle, Airi, Ita

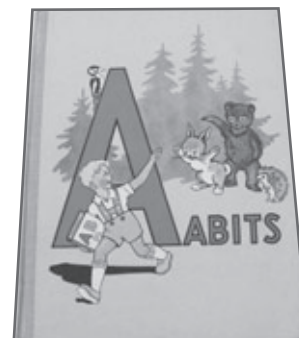
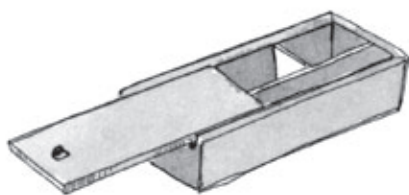
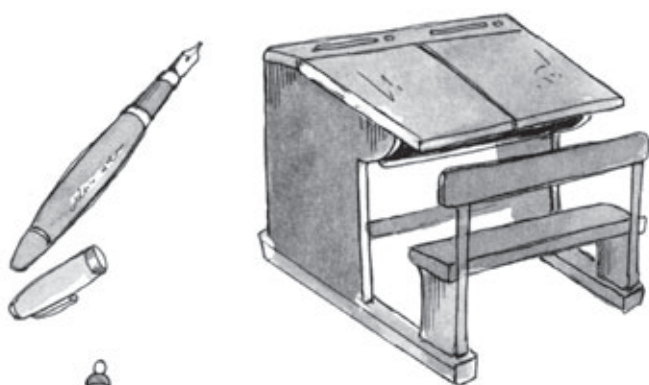
K	A	I	M	H
R	I	T	A	E
I	R	A	R	L
S	I	R	J	E
T	I	I	U	L
A	N	N	E	L
M	A	L	L	E

Olle, Rein, Ago, Aser, Ott,
Uuno, Aivar, Jaak Tiit,
Raivo, Neeme

A	G	O	T	U
S	J	T	A	U
E	A	T	I	N
R	A	I	V	O
E	K	I	A	L
I	O	T	R	L
N	E	E	M	E

5. Loe teine lõik. Nimeta piltidel olevad vana aja kooliasjad. Leia ja loe tekstist nende kohta laused.

Mille kohta sa tekstist lauseid ei leidnud?

6. Loe kolmandast lõigust laused vana aja koolikorra kohta. Lõpeta laused.

Vanal ajal oli koolis range

Õpilased kandsid

Lastel olid peas

Koolis tuli kanda

Tunnis ei tohtinud keegi

Õpilased istusid

Õpilaste käed olid

Vahetundide ajal

7. Räägi oma koolist.

1. Koolivorm
2. Kord tunnis
3. Vahetund

8. Loe Kaspari jutustust vanaisa kooliajast. Jooni sõnad, mis märgivad tegevust. Paranda vead (7) ja loe uuesti.

Minu vanaisa Silver õppis pisikeses maakoolis. Ta koolitee on kolm kilomeetrit pikk ja ta käib seda teed jala. Talvel läheb ta kooli suuskadega. Pärast tunde läheb vanaisa karjamaale ja harjutab kividega tõukamist. Ta tahtis saada kuulitõukajaks. Pärast 6. klassi lõpetamist läheb vanaisa Tallinna spordikooli. Vanaisast ei saanud küll tuntud kuulitõukajat. Vanaisa oli ka praegu väga sportlik ja pole kunagi haige. Vanaisa sõidab tööle jalgrattaga ja maikuust oktoobrini käib meres ujumas.

Vaatke meest, kuis tema astub,
seljas leivakott,
kaenlas raamatud ja tahvel,
taskus tindipott.

Ema saatis uksest välja,
ütles: „Õpi sa!
Tarkus tarviline vara,
õpi hoolega!”

Sirgud meheks, siis on sinul
tulu tarkusest:
elus selgind silmi vaja
mõnu mõistusest.

1. Leia ja loe, kuidas luuletaja kirjeldas väga vana aja koolilast.

- * koolitarbed
- * koolikott
- * koolitoit

2. Millal võisid luuletuses kirjeldatud kooliasjad kasutusel olla?

Mina arvan, et siis kui

- ☐ isa ja ema koolis käisid.
- ☐ vanaisa ja vanaema koolis käisid.
- ☐ vana-vanaisast veel vanemad inimesed koolis käisid.

Missugused võisid olla väga vana aja laste koolirõivad?

3. Leia ja loe, mis arvamus oli luuletajal tarkusest.

1. Kes jagas koolipoisile õpetussõnu?
2. Ema ütles: *tarkus tarviline vara*. Mida ta tahtis poisile teatada?

4. Leia ja märgi ✓, mis vanasõnad sobivad selle luuletuse peamõtteks. Selgita.

- ☐ Targaks ei sünnita, targaks õpitakse.
- ☐ Tarkus on inimesele nagu päike loodusele.
- ☐ Paremini üksi vana sõber kui kaks uut.
- ☐ Tarkus tuleb tasapisi.
- ☐ Ükski tark pole taevast tulnud.
- ☐ Rusikas on igapähe, aga mõistus ainult mõnel.

5. Arutle.

1. Kust said vana aja lapsed teadmisi?
2. Kust saame meie teadmisi?
3. Kust leiad vajaliku teave?

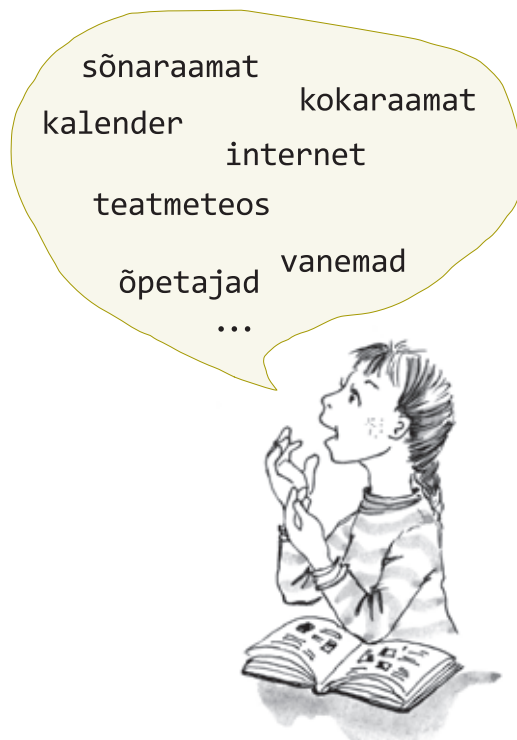
Mida tähendab <i>Happy New Year</i> ?	õpilaspäevik kalender „Võõrsõnade leksikon” TV saatekava sõiduplaan inglise-eesti sõnaraamat	Mida tähendab sõna <i>žonglööri</i> ?
Millal väljub buss Tallinna?		Mis kell saabub laev Helsingist?
Kuidas kirjutatakse õigesti sõna <i>ekskursioon</i> ?		Mis on kehalise kasvatus õpetaja nimi?
Mis nädalapäeval on sel aastal jõululaupäev?		Mis kanalil on laste-saade „Saame kokku Tomi juures”?
Mis kell on teleris film „Jäaaeg 2”?		Mis on kooli õpetajate toa telefoninumber?

6. Mõtle ja vasta. Kust leiad vastuse nendele küsimustele?

1. Kuidas teha makaronisalatit?
2. Kuidas õmmelda pluusile nööpi?
3. Millal leiutati jalgratas?
4. Mis on Kerli kassi nimi?
5. Mitu varvast on kassil?
6. Millal on sel aastal isadepäev?
7. Millega kirjutati vanal ajal koolis?
8. Millal on onu Andrese sünnipäev?
9. Kes leiutas pastapliiatsi?
10. Mis oli vanavanaisa nimi?
11. Kuidas on inglise keeles jõuluvana?
12. Mis on „Tootsi taskud”?
13. Millal hakati suusatama?

7. Mõtle välja ja kirjuta kolm küsimust, millele tahaksid vastust saada. Kust võiksid teavet otsida? Vajadusel palu abi õpetajalt.

1.
2.
3.

Lisaülesanded

1. Kirjuta lausesse puuduv sõna.

1. Peetri ema nimi on Luule
2. Kärt joonistas oma koerast ilusa
3. Teet kirjutas oma koerast huvitava
4. Märt kukkus libedal tänaval ja nüüd on tal kipsis.

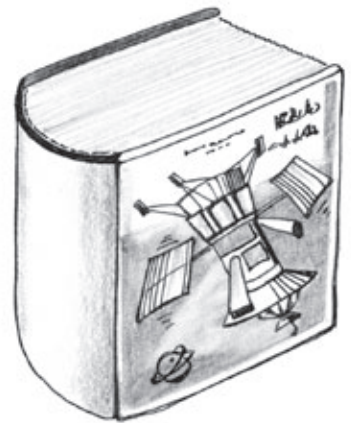

5. Meie kooli keedetud supid on väga maitavad.
6. Kirjuta igasse lünka sobiv
7. Meie Kasesalumaja sai valmis 2000. aastal.
8. Isa ostis uue mobiil.....

2. Kirjuta lünka paigutatud sõnad vastavalt järjekorranumbrile ruudustikku.

1.	L	U	U	L	E	R	A	A	M	A	T			
2.						R	A	A	M	A	T			
3.					R	A	A	M	A	T				
4.					R	A	A	M	A	T				
5.					R	A	A	M	A	T				
6.					R	A	A	M	A	T				
7.						R	A	A	M	A	T			
8.									R	A	A	M	A	T

3. Kirjuta eelmisest harjutusest välja liitsõnad 4, 6 ja 7.

Mis sõnaga saad liitsõna teisiti öelda?

4. =
6. =
7. =

MILLEGA INIMESED VANAL AJAL KIRJUTASID?

Väga vanal ajal tarvitasid inimesed kirjutamiseks hanesulge. See oli teravaks teritatud ja otsast lõhki lõigatud. Sulge tuli kasta tindi sisse. Terasest kirjutamis-sule leiutas inglane Harrison. Esmakordselt võeti terassulg kasutusele Saksamaal.

hanesulg ja tindipott

tahvel ja kriihvel

Pliiatsid ja vihikud olid vanal ajal kallid. Igal õpilasel oli umbes sinu vihiku suurune tahvel. Sellele kirjutas ta pehmest kivist pulgakese – kriihvliga. Selliseid tahvleid võid näha koolimuuseumis ja ka „Kevade” filmis.

Kui koolis käisid sinu vanavanemad, kirjutasid nad algklassides puusulepeaga ja sulge kasteti tindipotti. Vanemate klasside õpilastel olid täitesulepead. Ema ja isa kooliajal kirjutasid lapsed täitesulepea, tindipliatsi ja pastapliatsiga. Ametlikke kirju ja pikemaid tekste kirjutati kirjutusmasinal. Ühes lasteajakirjas ilmus artikkel, milles kirjutati: „Võib-olla on tulevikus täitesulepea ja pastapliatsi asemel igal täiskasvanul kaasaskantav kirjutusmasin ning igal õpilasel oma tasku-kirjutusmasin!” Praegu saame öelda, et ennustus ongi täitunud. Ainult, et me kasutame nii kodus kui ka koolis arvutit, mitte kirjutusmasinat. Tollel ajal ei osanud veel keegi arvutit ette kujutada.

terassulg

täitesulepea

1. Vasta küsimustele teksti abil (T) või mõtle vastus (M).

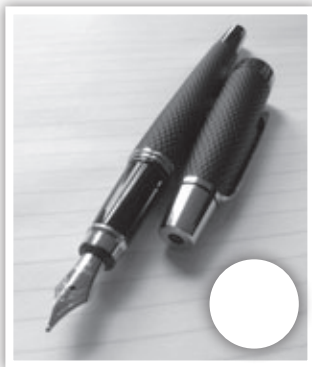
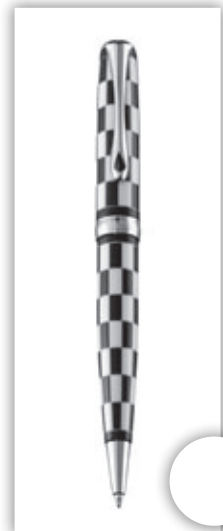
1. Mida oli tarvis teha hanesulega, et sellega saaks kirjutada?
2. Mis oli teras- ja hanesulega kirjutamisel ühist?
3. Miks oli terassulg hanesulest parem?
4. Mida kasutati väga vanal ajal vihiku asemel?

5. Millega lapsed tahvlile kirjutasid?
6. Millega kirjutasid vanaisad ja vanaemad oma kooliajal?
7. Millega kirjutasid isad ja emad oma kooliajal?
8. Miks on pastapliiatsiga parem kirjutada kui täitesulepeaga?
9. Mis kirjutusvahendeid kasutatakse tänapäeva koolis?
10. Mis unistusest kirjutati ühes ajakirjas?

2. Järjesta kirjutusvahendid alates kõige vanemast.

Kuidas leiutati pastapliiats

- Pastapliiatsi leiutajaks oli ungarlane Biró.
- Biró oli ajakirjanik. Ta käis tihti trükikojas ja märkas, et mõned trükivärvid kuivasid väga kiiresti. Ta katsetas koos oma vennaga erinevaid tindisegusid, et kasutada neid täitepliiaatsis.
- Esimesed pastapliiaatsid said valmis 1938. aastal ja neid nimetati *birodeks*.

-
- 1945. aastal hakati pastapliiatseid Ameerikas müüma. Ühes kaubamajas müüdi esimesel müügipäeval 10 000 pastapliiatsit.
- Eestisse toodi esimesed pastapliiatsid 1960-aastate algul. Esialgu oli neid väga vähe müügil ja need olid üsna kallid. Tühjaks saanud pastapliiatsi südamikku ei visatud minema, vaid seda sai uuesti täita.

A. Claybourn „Leiutiste lugu”, 2008
Hea Laps nr 9, 2002

3. Jooni tekstis esinenud aastaarvud. Kirjuta lünka puuduvad aastaarvud.

1938 1945 1960
—————→

.....

1. Biró katsetuste tulemusena valmisid aastal esimesed pastapliiatsid.
2. aastal hakati pastapliiatseid Ameerikas müüma.
3.-aastate alguseks jõudsid pastapliiatsid ka Eestisse.

Neid oli poes väga vähe saada. Esialgu ei lubatud koolis pastapliiatsiga kirjutada.

4. Loe saadud jutt. Mõtle ja kirjuta pealkiri.

5. Kirjuta lausesse puuduvad sõnad.

Millega?

Kui ma õppisin esimeses klassis, siis ma kirjutasin

Mulle meeldis joonistada ja värvida

Õpetaja kirjutas ülesande tahvlile

Kunstiõpetuse tunnis maalisime sügispildi

Olen nüüd 6. klassis ja kirjutan harjutuse

NOVEMBRIS ON ISADEPÄEV

Vanast perealbumist

Maimu Linnamägi

Mu väikesel isal
on heledad tukad
ja nägu ümarpõsine.
Tal on madrusepluus
ja tutiga sukad...
Mu väike isa on tõsine.
Võib olla ta vastumeelt
kohale toodi
ja pildile jääma pidi...
Mu väike isa
on minu moodi,
või on see ehk vastupidi?

<http://www.miksike.ee/documents/main/elehed/6klass/6uusel/66-13k.htm>

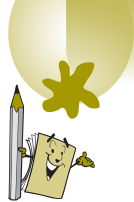

1. Loe luuletus ja vasta küsimustele.

1. Kellest luuletaja kirjutas?
2. Kui vana võis isa selle pildi tegemise ajal olla?
3. Mis sõnadega iseloomustas luuletaja väikest poissi?
4. Mis mulje jäi luuletajal kui ta seda fotot vaatas?
5. Kellele sarnanes luuletaja arvates väike poiss pildil?
6. Mille poolest sarnaneb pildil olev poiss luuletuses kirjeldatud lapsega?
7. Mille poolest erineb pildil olev poiss luuletuses kirjeldatud lapsest?

2. Kirjelda poissi pildi järgi. Kasuta luuletuse sõnu ja mõtle lisa.

- * Juuksed
- * Nägu
- * Näoilme
- * Riietus (pluus, püksid, jalatsid)

3. Tee luuletuse põhjal jutuke. Täida lüngad.

Kunagi oli isa väike (*kes?*) Ta (*mis?*) olid pisut teistsugused, kui praegu lapsed kannavad. Kuid tema välimus ja iseloom on (*kellega?*) üsna sarnased.

See väike poiss (*mida tegi?*) suureks. Nüüd on tal oma (*kes?*) See väike (*kes?*) on nüüd väga oma (*kelle?*) sarnane.

Isadepäev

Isadepäeva tähistame novembrikuu teisel pühapäeval. Tegemist on olulise perepühaga. Lapsed väljendavad oma tänu ja armastust ning peavad isa meeles pisikeste kingitustega.

Esimest korda tähistati isadepäeva Ameerikas 1910. aastal juunikuu kolmandal pühapäeval. Isadepäeva lilleks oli punane ja valge roos.

Eestisse jõudis isadepäeva tähistamise komme Soome kaudu. Naaberriigi eeskujul on meilgi isadepäev novembris. Esmakordselt tähistati Eestis seda pidupäeva 1988. aastal. Kenaks kombeks on veeta see tore päev koos perega. Võib minna teatrisse, kinno, kohvikusse või kodus koos lõunastada. See päev on ka vanaisade pidupäev. On taadid ju oma pika eluea jooksul lastele ja lastelastele palju head teinud. Kui vanaisa enam meie hulgas pole, siis süüdatakse tema haua küünel.

4. Moodusta küsimused ja esita kaaslasele vastamiseks. Vasta teksti abil.

* Keda? * Mida? * Millal? * Kus? * Kust?

5. Leia tekstist lähedase tähendusega väljendid.

isadepäev –

Soome –

vanaisad –

lõunat süüa –

on tavaks –

6. Vaata kalendrist, millal on sel aastal isadepäev.

Räägi, kuidas teie pere tähistab isadepäeva.

7. Loe kuulutused. Koosta kuulutuste põhjal küsimusi ning esita neid kaaslastele vastamiseks.

* Kes?

* Millal?

* Kellele?

* Mida tegi?

* Mille?

ISADEPÄEV on tore päev, mida tähistada koosolemise ja tegutsemisega. Sel päeval on tore pöörata isale ja isaga koos veedetud ajale tähelepanu ning tunda sellest südamest rõõmu.

MEISTERDAMISE TÖÖTOAD

Kasesalu noortekeskuse saalis

TULE MEISTERDA KOOS ISAGA

või tee kingituseks üks tore puidust ese

Pühapäeval, 14. novembril, kell 11-14 ja 15-18

Töötoas osalemine on eelregistreerimisega

kuni 9. novembrini peeter@kasesalu.ee

Täpsem info: www.kasesalu/noortekeskus/isaga

Tule neljapäeval, 11. novembril, kell 18 Kasesalu kooli spordisaali

KOOS ISAGA

VÕISTLEMA

PANNKOOGIPEOLE

KONTSERDILE

ESINEB MEIE LINNA NOORTEKOOR

Lisaks pannkookidele on ühisele pidulauale oodatud ka muu hea ja parem.

Tule sportlikus riietuses ja võta kaasa ka vahetusjalatsid.

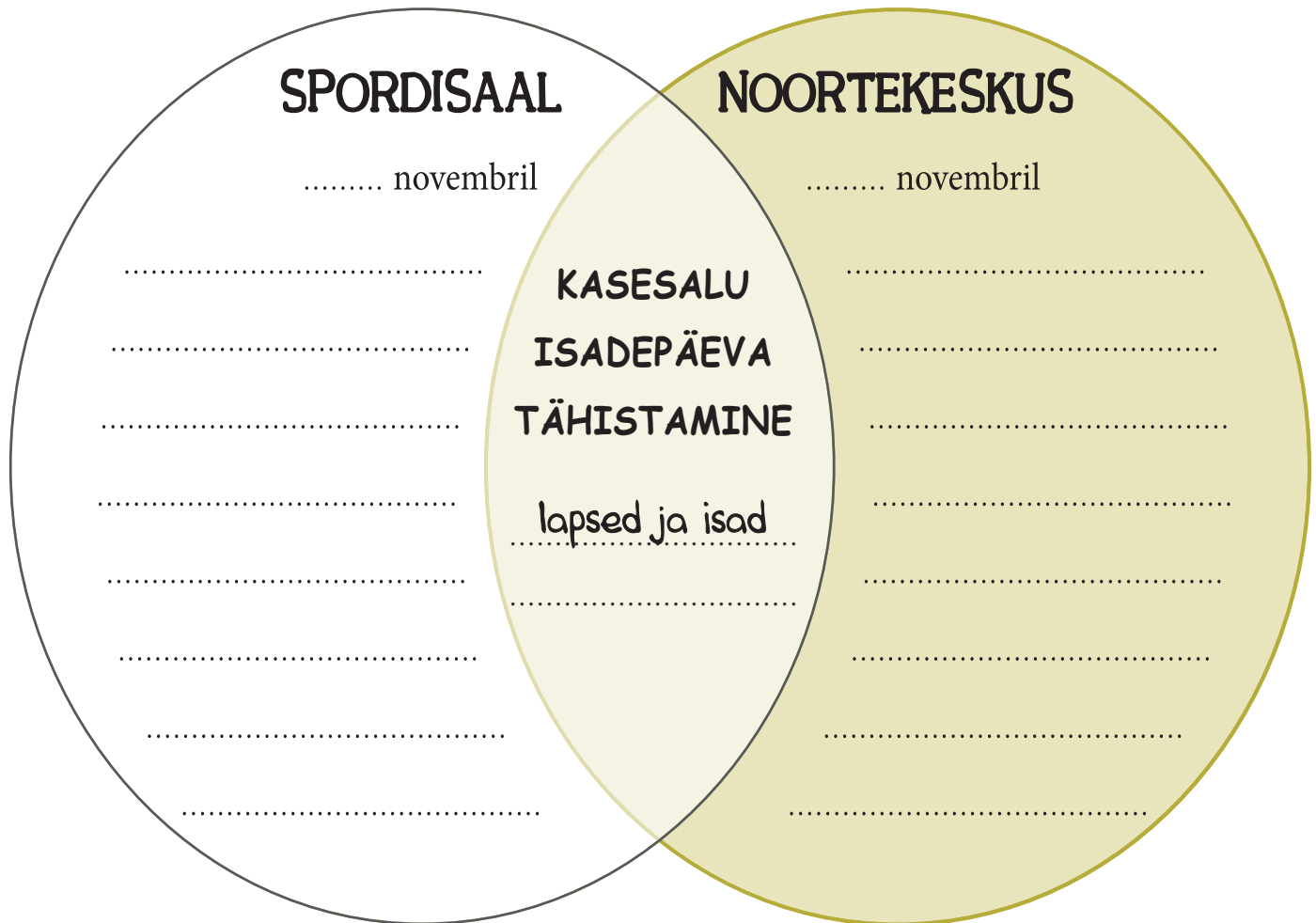
MÄNGUAUTODE NÄITUS

Ootame isade ja vanaisade lapsepõlvest pärit mänguautosid.

Autod tuua 10. novembriks huvijuhi kätte.

* Võrdle kahte üritust.

8. Kadri kirjutas kooli ajalehes isadepäeva tähistamisest. Otsusta, kas kõik on õige. Jooni asendamist vajavad sõnad.

Isadepäeva tähistamine Kasesalu spordisaalis

Neljapäeval, 11. novembril, tähistati Kasesalu noortekeskuses isadepäeva. Võistlemas ja pannkooke söömas oli arvukalt nii emasid kui ka vanaisasid. Lapsed ja nende isad uudistasid mänguautode võistlust. Minu isa tõi näitusele puust kiikhobuse. Selle juures oli foto kolmekümne-aastasest poisist, kes istus selles mänguautos. Isadele meeldisid sportlikud võistlused, puust asjade meisterdamine ja pannkookide söömine.

Asenda joonitud sõnad. Loe lugu uuesti.

JALGRATAS

J-J. Sempé ja R. Gosciny ainetel

I osa

Isa ei tahtnud **mulle** jalgratast osta. Ta rääkis, et lapsed on ikka väga ettevaatamatud. Nad teevad rattaga igasuguseid trikke ning lõhuvad ratta ja enda. **Mina** veensin isa, et sõidan väga ettevaatlikult. Viimaks ütles isa, et **ma** saan jalgratta kui tulen peastarvutamises oma klassis kümne parema hulka.

Eile koolist tulles olin **ma** väga rõõmus, sest olingi ülesannete lahendamise võistlusel olnud kümnes. Isa tegi suured silmad ja ütles: „Vaata aga vaata, see on tore!” Ema kallistas **mind** ja ütles, et isa ostab kohe kena jalgratta. **Ma** ei öelnud vanematele, et **mul** oli lihtsalt õnne. Arvutamas polnudki rohkem kui üksteist poissi. Ülejäänud olid gripis ja üheteistkümnendaks jäi André, kes on alati viimane.

Kui **ma** täna koolist tulin, nägin juba kaugelt isa ja ema naeratavat nägu. Ema ütles kavalalt: „Meil on üllatus oma pojale.” Isa läks garaaži ja tõi välja – mille! – jalgratta! Puna-hõbedase jalgratta laterna ja kellaga. Vapustav! **Ma** kallistasin suurest õnnest ema, siis kallistasin isa, kallistasin jalgratast. „Sa pead lubama, et oled väga ettevaatlik ega tee igasuguseid vigureid!” lausus isa. **Mina** muidugi lubasin ettevaatlik olla. **Minu** ema ja isa on kõige ägedamad ema ja isa maailmas!

Isa jäi koos **minuga** aeda. „Kas tead, ma olin nii edukas jalgrattur, et oleksin võib-olla läinud elukutseliseks,” lausus isa. **Ma** teadsin, et isa oli olnud kõva jalgpallur, korvpallimängija, ujuja, poksija, aga jalgrattur – see oli **mulle** täitsa uudis. „**Ma** näitan sulle,” ütles isa ja istus **minu** rattale ning hakkas aias tiirutama. Ratas oli muidugi isale väike ning ta põlved ulatusid lõua alla. Kuid ta sõitis siiski!

1. Vasta teksti abil küsimustele.

1. Kes on tegelased selles loos?
2. Miks isa ei tahtnud pojale jalgratast osta? Millega ta seda põhjendas?
3. Mis tingimusel oli isa nõus jalgratast ostma?
4. Mis võimaldas poisil isa tingimust täita?
5. Missugune oli uus jalgratas?
6. Mida poeg teadis oma sportlikust isast? Mis teda üllatas?

2. Leia tekstist laused ja jooni. Märki, mitmendast lõigust leidsid.

- * Isa arvamus laste sõiduuskuste kohta.
- * Isa manitseb poega ettevaatlikkusele.

3. Leia tekstist ja markeeri vastavad laused.

Poiss oli
{

rõõmus,
õnnelik,
üllatunud, kui kuulis ...
}
 et ratas osteti

4. Asenda sulgudes olevad sõnad väljenditega tekstist.

1. Isa (*oli üllatunud*), kui poeg teatas, et oli saanud kümnenda koha.
2. Lapsed teevad (*erinevaid vigureid*) ja lõhuvad ratta.
3. Minu ema ja isa on maailma kõige (*toredamad*) vanemad.
4. Isa arvas, et tema oleks võinud olla (*professionaalne*) jalgrattur.

5. Leia I osast laused, kus on värvilised sõnad: *ma, mina, mulle, minu, mind, mul, minuga*.

6. Loe I osa nii, et asendad mina-tegelase poisiga, kelle nimi on Henri.

mina, ma – Henri, tema, ta, poiss, poeg
mulle – Henrile, talle, temale, poisile, pojale
mul – Henril, tal, temal, poisil, pojalt
mind – Henrit, teda, poissi, poega
minu – Henri, tema, ta, poisi, poja
minuga – Henriga, temaga, poisiga, pojaga

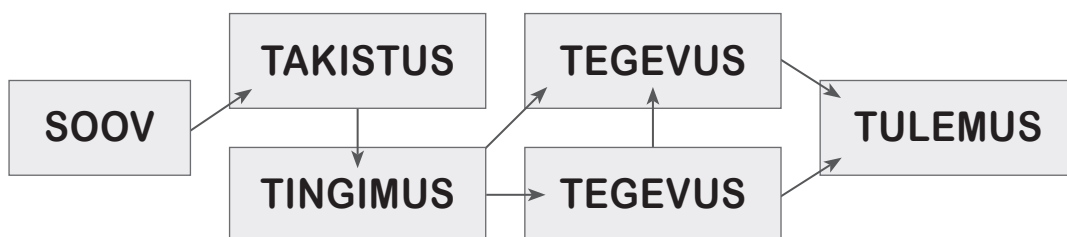
Näide: **Ma** teadsin, et isa oli olnud kõva jalgpallur, korvpallimängija, ujuja, poksija, aga jalgrattur – see oli **mulle** täitsa uudis.

Henri teadis, et isa oli olnud kõva jalgpallur, korvpallimängija, ujuja, poksija, aga jalgrattur – see oli **talle** täitsa uudis.

7. Mis võiks olla selle osa pealkiri? Kirjuta see punktiirile I osa algusesse.

8. Räägi, mis pildi võiks joonistada I osa juurde.

9. Räägi, kuidas Henri sai jalgratta.

II OSA

Naabrimees vaatas üle aia ja nöökas isa: „See on kõige naljakam näitemäng, mida ma näinud olen!”

„Ole vakka,” ütles isa, „mis sina ka rattasõidust tead!”

„Mis?” hüüdis naaber Alex. „Võta teatavaks, et ma olin maakonna meister ja võib-olla oleksin läinud elukutseliseks.” Isa hakkas naerma: „Sina ja meister! Ära aja naerma, sa seisad vaevalt kolmerattalise peal!”

See jutt naabrimehele muidugi ei meeldinud. „Kohe näed,” vastas ta ja hüppas üle aia. „Anna jalgratas siia,” ütles naabrimees ja pani käe lenkstangile. Isa ei lasknud ratast lahti. „Kas sul on hirm, et ma teen sulle poja ees häbi?” küsis naabri-Alex. „Ole vait, sa ajad mul hinge täis!” ütles isa. Ta tõmbas lenkstangi naabrimehe käest ära ja hakkas uuesti mööda aeda sõitma.

Mina jooksin isa järel ja palusin, et saaksin oma rattal ka mõne tiiru teha, kuid isa ei kuulanud **mind**. „Kas ma võin ka nüüd natuke sõita? See on siiski minu ratas!” hüüdsin **mina**. Siis astus naabrimees isa juurde ja ütles: „Mul on hea mõte. Teeme tiiru ümber majade ja vaatame, kumb on meist kiirem!” „Ümber maja, aja peale ja võitja kuulutatakse meistriks. Olgu, aga ma olen juba ette võitnud,” ütles isa.

„Hoopis mul on hea meel, sest sa saad tunda kaotuse-kibedust!” vastas naaber.

„Ja mina, mida siis mina teen?” küsisin **ma**. „Sina? Sina oled ajamõõtja,” pöördus isa **minu** poole ja andis **mulle** oma kella. **Ma** oleksin siiski eelistanud oma ratast proovida.

10. Vasta küsimustele teksti abil.

1. Kes segas isa jalgrattasõitu?
2. Mida naabrimees soovis poisi isale tõestada?
3. Mida tahtis
 - isa?
 - poeg?
 - naaber?

11. Jooni või märgista tegelaste jutt eri värvidega. Loe juttu osalistega.

12. Arutle ja põhjenda teksti abil.

1. Kes alustas vestlust? Mida ta soovis?
2. Mida isa naabrimehele ütles?

pilkav	üleolev
halvustav	mõistev

3. Kuidas poisi isa naabrimehe juttu suhtus?
4. Mida soovis naabrimees tõestada? Mida ta ütles? Mida ta tegi?
5. Mis lahenduseni vaidlevad mehed jõudsid?
6. Kuidas hindasid mehed oma võiduvõimalusi?
7. Mida tegi poiss sel ajal, kui mehed vaidlesid? Kuidas ta end tunda võis?
8. Mis oli poisi soov? Mis sõnadega ta vestlusesse sekkus?
9. Kuidas mehed poisi soovi suhtusid?

13. Asenda sulgudes olevad sõnad lähedase tähendusega väljenditega tekstist.

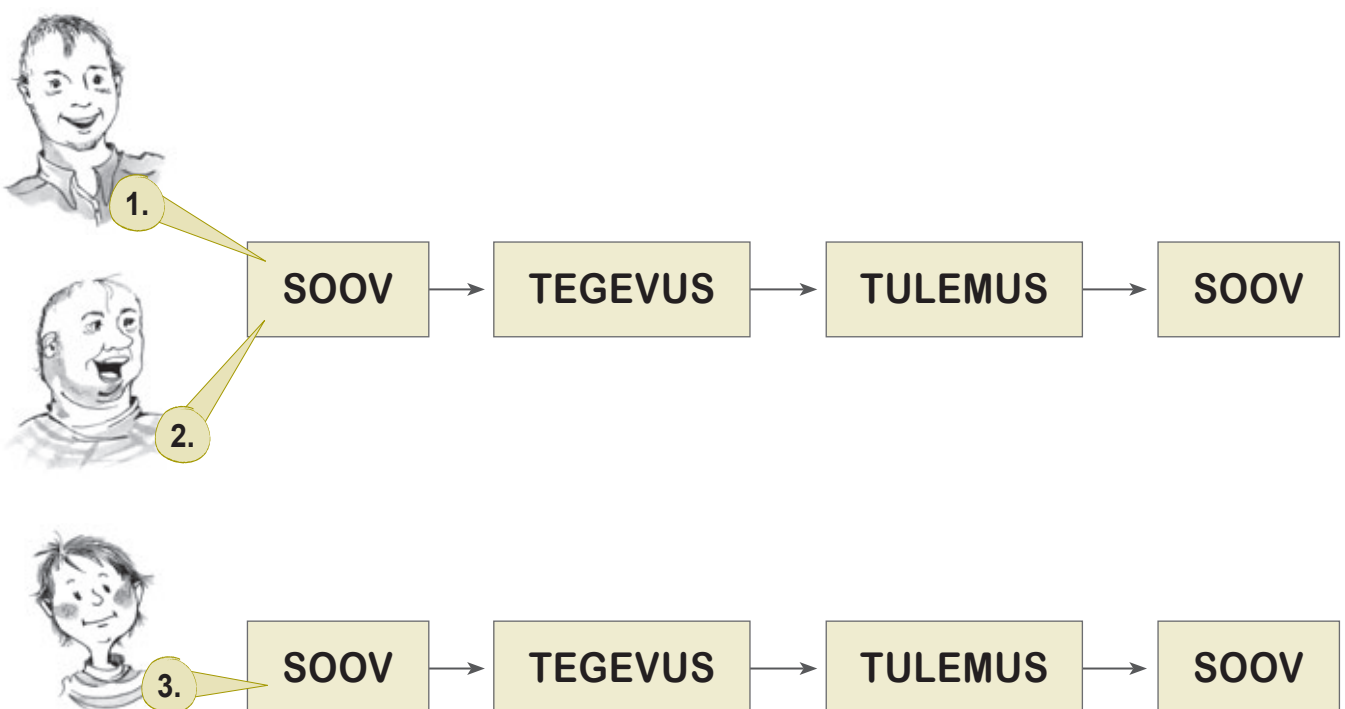
1. Naaber (*pilkas*) isa kehva sõiduuskuse pärast.
2. Isa hoidis tugevasti (*juhtrauast*) ega andnud ratast naabrile.
3. Poiss oleks küll (*paremaks arvanud*) ise rattaga sõita.

14. Leia teises osas värviliste sõnadega laused. Loe seda osa nii, et asendada mina-tegelase nimega Henri. Abiks kasuta 6. ülesandes olevaid sõnu.

15. Mis võiks olla selle osa pealkiri? Kirjuta see teise osa algusesse punktiirile.

16. Räägi, kuidas kujutaksid vaidlevaid mehi pildil. Kuidas kujutaksid mina-tegelast?

17. Räägi tegelaste soovist ja käitumisest skeemi abil.

III osa

Isa ja naabri-Alex tõmbasid liisku ning naabrimees läks esimesena. Ta oli üsna tüse mees, nii et ratast tema all polnud peaaegu nähagi. Tänaval kõndijad vaatasid teda ja naersid. Naabri-Alex ei sõitnud kuigi kiiresti, keeras nurga taha ja kadus. Peagi hakkas naabrimees teise nurga tagant paistma. Ta oli ta üleni punane, suu oli ähkimisest lahti ja ratas vänderdas all. „Kui palju?” küsis naaber hingeldades. „Üheksa minutit ja suur osuti on viie ja kuue vahel,” vastasin **mina**.

Isa võttis ratta ja läks. **Mina** ja naabri-Alex jäime ootama. **Ma** muidugi tahtsin, et isa võidaks, aga aeg muudkui läks edasi. Üheksa minutit sai täis, siis kümme... „Ma olen võitnud! Ma olen meister!” hüüdis naabrimees. Ka viieteistkümne minuti pärast polnud isa ikka veel. „Naljakas,” ütles naabrimonu, „peaks vist minema vaatama, mis on juhtunud.”

Ja siis nägime isa tulemas. Ta tuli jala. Isa püksid olid lõhki, ta hoidis nina rätikus ning ratas oli tal käes. Rattal oli lenkstang viltu, üks ratas lopergune ning latern katki. „Ma sõitsin prügikastile sisse,” ütles isa.

„Anna andeks,” lausus isa **mulle**. „Ma käitusin väga rumalasti. Näe, mis nüüd juhtus! See oli ikkagi sinu jalgratas. Luban sulle, et teen ratta korda,” ütles isa.

„**Mul** oli nii piinlik, sest teised naersid su üle,” ütlesin isale.

18. Vasta küsimustele teksti abil.

1. Mil viisil tehti kindlaks sõidu järjekord?
2. Mis ülesande andis isa oma pojale?
3. Mida naabrimehe sõitu pealtnäinud inimesed tähele panid?
4. Missugused olid naabrimees ja ratas pärast sõitu?
5. Kui palju aega kulus naabri-Alexil tiiru tegemiseks ümber majade?
6. Kui palju aega kulus poisi isal sama tiiru tegemiseks?
7. Missugused olid isa ja ratas pärast sõitu?
8. Mis oli isaga võidusõidu ajal juhtunud?

19. Leia tekstist ja jooni, mis järelduse tegi poeg isa jalgrattasõidu kohta.

20. Mõtle ja arutle.

1. Mida isa laste sõiduuskuste kohta arvas? Loe I osas allajoonitud lauseid (ül 2).
2. Mida võid öelda isa sõiduuskuste kohta?
3. Kellele oli jalgratas ostetud?
4. Kes selle jalgrattaga sõita sai?

21. Mis võiks olla kolmanda osa pealkiri? Kirjuta pealkiri osa alguses olevale punktiirile.

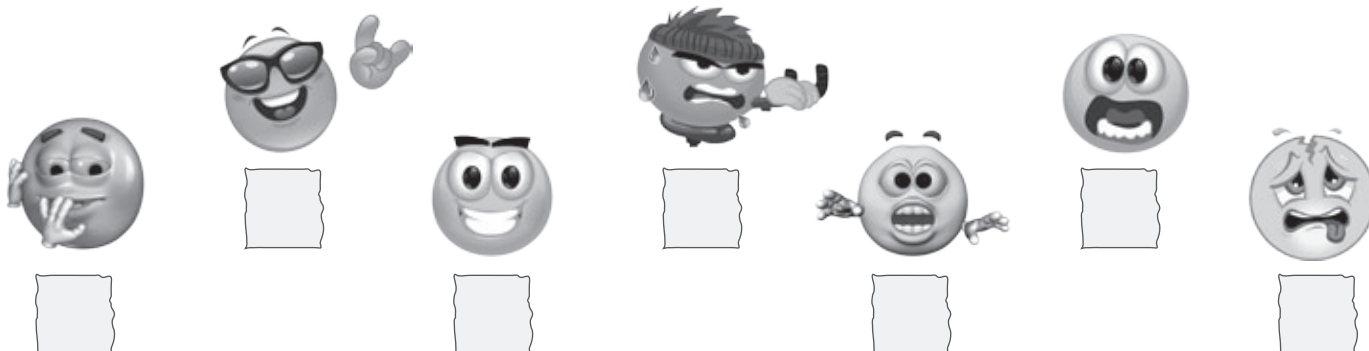
22. Vali pilt, mis sobib illustreerima võidusõidult tagasituleva

* naabrimehe näoilmet

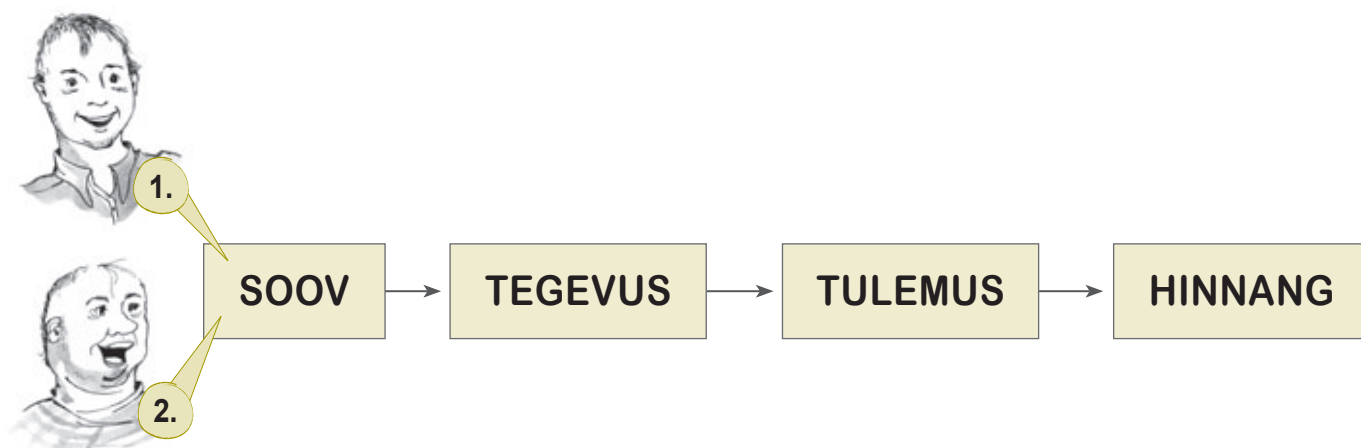
N

* isa näoilmet

I

23. Räägi, kuidas võidusõit lõppes. Alusta teise osa lõpust (ül 17).

24. Hinda tegelaste käitumist. Põhjenda.

ISA vaidles naabrimehega ja kiskles ägedalt sõiduõiguse pärast.

TA käitus nagu

täiskasvanu
laps

NAABRIONU naeris isa üle. Ta vaidles ägedalt ja püüdis tõestada, et tema sõidab kiiremini.

TA käitus nagu

POISS püüdis jääda rahulikuks. Ta ei ägestunud ega hakanud ratast ära kiskuma. Poiss kannatas vaikselt.

TA käitus nagu

25. Loe ja otsusta, mis vanasõnad sobivad selle jutu kohta.

1. Ära hõiska enne, kui oled üle mäe saanud. ☐
2. Targem annab järele. ☐
3. Tee enne, kiida pärast. ☐
4. Ära rutta jutuga, rutta tööga. ☐
5. Lõpp hea – kõik hea. ☐

26. Loe Janne jutustust Henri jalgrattast. Jooni sõnad (8), mida on vaja asendada.

Isa ei tahtnud Henrile jalgratast osta, sest kartis, et poiss võib jalgratta ära lõhkuda ja ise viga saada. Kui Henri oli matemaatika ülesannete lahendamises tubli, siis isa ostis mulle ratta. Mulle meeldis ratas väga ja ma tahtsin kohe sõita. Isa soovis näidata, et ta on väga osav jalgrattur ja võttis ratta poisi käest ära. Minu isale oli ratas liiga väike, kuid ta tegi siiski mõne tiiru. Siis tuli naabrionu ja tahtis ka rattaga sõita. Nii nad siis muudkui sõitsid ja mina pidin kurvalt pealt vaatama. Isa ja onu Alex otsustasid võistluse korraldada, et teada saada, kumb on kõvem sõidumees. Ma küsisin ratast endale, kuid mehed käskisid mul hoopis ajamõõtja olla. Kui naabrionu tagasi jõudis, oli ta üleni higine ning sõiduaeg oli üle üheksa minuti. Henri isal kulus palju rohkem aega. Ta tuli tagasi lõhkiste pükste ja katkise rattaga. See oli ju minu ratas! Henri ei saanudki oma rattaga sõita.

27. Asenda allajoonitud sõnad ja loe lugu uuesti.

8 KADRIPÄEV

Kadripäev on 25. novembril. See päev on saanud oma nime Püha Katariina järgi. Vanal ajal tähistas kadripäev sügistööde lõppu. Nimi Kadri on väga levinud eesti naisenimi. Eestlaste nimed on ka Katrin, Katre, Karin, Riina, Triinu, Kati. Venelastel on nimi Jekaterina, prantslastel ja inglased Chaterina. Nende nimedega inimestel on 25. novembril ka nimepäev. Kadripäev on naiste ja tütarlaste püha.

Noored käivad tänapäevalgi kadrisanti jooksmas. Kadridel on heledad rõivad seljas, uhked kübarad peas ja näod kauniks maalitud.

1. Kirjuta kadriluuletusse sobivad riimsõnad. Sõnad leiad joone alt.

Kadrid tulid külla

Maia Talinurm

1. Nägu roosa, ülemealik,
valge sall ja kirju,
kaebab küüne külmetamist,
kaebab varba
2. Laske kadrid tuppa tulla,
laske kadril soojas!
Kadri toob teil karjaõnne,
rõõmustab teil lapse-.....!
3. Viskab õnne kodadesse,
rõõmu teie
Tänuks maiustusi anna,
mis saaks kadri kotti

http://www.miksike.ee/documents/main/lisa/pidu/kadripaev/kadrid_tulid.htm

põnne seelik olla tubadesse
panna valutamist

2. Vasta küsimustele teksti ja luuletuse põhjal. Märki ☐ sisse, kas leidsid vastuse tekstist (T), luuletusest (L) või mõlemast (TL).

1. Millal on kadripäev? ☐
2. Missuguseid rõivaid kadrisandid kannavad? ☐
3. Missugused on kadrisantide näod? ☐
4. Mida kadrisandid paluvad? ☐
5. Mida kadrisandid tänuks ootavad? ☐

3. Leia kalendrist ja kirjuta novembrikuu tähtpäevad.

hingepäev		novembril	isapäev		
mardipäev			kadripäev		
taassünnipäev			andrepäev		

Kirjuta puuduvad andmed ajateljele.

2.11 10.11 25.11

hingede- päev	isade- päev		taassünni- päev	
------------------	----------------	-------	--------------------	-------

4. Täida teksti ja luuletuse põhjal tabel. Otsusta, kas väide on õige või vale.

Väide	Õige	Vale
1. Jekaterina oli kaitsepühak.		
2. Kadripäevaks lõppesid heinatööd.		
3. 25. novembril on Kadri nimepäev.		
4. Kadrisandid kannavad valgeid riideid.		
5. Kadrisandid soovivad perele karjaõnne.		
6. Kadrisandid rõõmustavad lapsi.		

Kadrisandid

Toivo Tootseni järgi

Öeldakse jälle, et Jõhvi-Joosep keetis supi kokku, mida keegi ei söö. Süüdi on hoopis Kadriann, koos oma nimega. See nimi viis meid mõttele kadriõhtul nalja tegema minna. See on ju ütlemata kena rahvakomme. Pajuviidika-poiss tõmbas mulle Kadrianne kleidi selga. See oli küll lühike, aga Kivinõmme-Kusta teadis ütelda, et see on moes.

Nojah, mina pidin siis kadriema olema, kuna oskan peenikest häält teha. Kesakännu-Juku pidi viiulit mängima ja Pajuviidika-poiss laulma. Kivinõmme-Kusta lubas tantsida ja trummi lüüa. Tüdrukuid me kampa ei võtnud. Võivad asja ära rikkuda. Nemad oskavad ainult itsitada. Nalja peavad ikka poisid tegema.

Kõigepealt läksime Elle-Vaike koju. Sest tahtsin, et las tüdruk näeb, mida Jõhvi-Joosep oskab teha. Laulsime ukse taga „Laske kadrid tuppa tulla!” Sees laulsime ka: „Laske kadrid sisse tulla!” Ega me muud ei osanud. Tantsisime ja tegime tempe. Kõik naersid, ka Elle-Vaike. Vana Liisu-tädi ütles lõpuks: „Küll on vahvad kadrisandid! Ei tea, mis me nüüd santidele kaasa anname?”

Mina olin väga solvunud, et meid santideks nimetati. Ütlesin, et meie pole sandid. Meie teeme nalja ilma maksuta. Me pole kerjused, vaid kadrijooksjad.

Kõik jäid wait, kuid siis pahvatasid naerma. Mina olin unustanud oma peenikese kadriema hääle. Rääkisin Jõhvi-Joosepi moodi. Nüüd kutsub terve küla mind Kadri-Joosepiks ja teisi poisse kadripoisteks.

Toivo Tootsen „Jõhvi Joosepi juturaamat”, Tallinn, 1983, lk 22–23.

5. Leia jutustusest ja jooni kõikide tegelaste nimed. Kirjuta, kes käisid kadrisandiks.

Kadrisandid olid: Jõhvi,poiss,

Kivinõmme,

Kesakännu

Kes neist selle loo jutustas?

6. Vasta küsimustele teksti abil. Otsusta, kas leidsid vastuse tekstist (T) või mõtlesid (M) ise.

1. Mis viis poisid mõttele kadrisandiks hakata? ☐
2. Miks sai just Jõhvi-Joosepist kadriema? ☐
3. Mida teised poisid kavatsesid teha? ☐
4. Miks poisid tüdrukuid kaasa ei kutsunud? ☐
5. Miks otsustati külastada Elle-Vaike kodu? ☐
6. Mida kadrisandid Elle-Vaike kodus tegid? ☐
7. Mis sõna Jõhvi-Joosepit solvas? Miks? ☐
8. Miks hakati Jõhvi-Joosepist Kadri-Joosepiks kutsuma? ☐

7. Asenda sulgudes olev väljend tekstist leitud sõna või väljendiga.

1. Jõhvi-Joosep (*tekitas segaduse*)
.....
2. Tüdrukuid ei võetud kadrit jooksmas, sest need (*kihistavad naeru*)
..... liiga palju.
3. Kadrisandid laulsid, tantsisid ja tegid (*muid vigureid*)
4. Jõhvi-Joosepile ei meeldinud, et Liisu-tädi nimetas kadrijooksjaid (*santideks*)
.....

8. Koosta ja esita kaaslastele vastamiseks küsimusi.

Mida tegi { Jõhvi-Joosep?
Pajuviidika-poiss?
.....?
.....?
.....?

Kuhu {
Millal { läksid kadrisandid?
Milleks {
Miks {

..... kadrisandid Elle-Vaike kodus?

**9. Muuda lauseid nii, et ühendad kahe lause informatsiooni liitlausesse.
Kasuta sidesõnu sest et, ja sellepärast, kuna.**

1. Joosep pidi kadriema olema. Joosep oskab peenikest häält teha.

Joosep pidi kadriema olema, sest ta ...

2. Tüdrukuid nad kampa ei võtnud. Tüdrukud võivad asja ära rikkuda.

Tüdrukud oskavad ainult itsitada.

3. Kõik pealtvaatajad naersid. Kadrisandid tantsisid ja tegid tempe.

4. Kadrisandid pole kerjused. Kadrisandid teevad nalja ilma maksuta.

5. Joosep unustas peenikese häälega rääkimise.

Kõik kutsuvad teda nüüd Kadri-Joosepiks.

10. Arutle.

1. Mida tegid poisid, et kadrisandiks käimine õnnestuks?
2. Mis jäi kadrisantidel tegemata?
3. Kas sinu kodus on kadrisante käinud?
4. Mida kadrisandid on sinu juures teinud?
5. Kas sina ise oled kadrisandiks käinud?

11. Räägi loetud jutu või oma kogemuste põhjal kadrisantidest.

1. Ettevalmistused.
2. Esinemine ukse taga ja toas.
3. Kadrisantide vastuvõtt pererahva poolt.

TALVEVÄRVILISEKS

Erika Esop

1. Olid sügiseselt rõsked
männikud ja majad.
Olid porised ja hallid
kauged metsarajad.
„Tuleks lumi!” Rajad, majad
läksid närviliseks.
„Tahame kõik ruttu saada
talvevärviliseks!”
2. Aga lumevana oli
pisut laisavõitu
ja niisama lusti pärast
tegi tühja sõitu.
Nii ta sellel lustisõidul
lumekoti kaotas.
Otsis seda mitu aega
ja kui leidis, paotas.
3. Nüüd vast alles lumekotist
lendas helbeid alla,
kogu lumetagavara
päästetud sai valla.
4. Lumevana kiirel käigul
puude vahel luusis,
otsis lume ladumiseks
aina kohti uusi ...
5. Nii said talvevärviliseks
männikud ja majad,
nii said talvevärviliseks
teed ja metsarajad.

E. Esop „Lõbus tuul”, 1988, lk 68–69

1. Loe esimene salm. Leia, mis sõnadega kirjeldab luuletaja lume-eelset aega. Jooni need sõnad.

2. Asenda sulgudes olevad sõnad lähedase tähendusega sõnadega.

Sügisel olid puud metsas (*niisked*)

Taevas sõudsid (*tumedad*) vihmapiilved.

Pärast vihmased olid kõik teed (*mudased*)

Kogu loodus ootas lund, et muutuda (*valgeks*)

3. Mõtle ja vasta.

1. Mis kuust luuletuses räägitakse?
2. Kes rääkisid luuletaja arvates inimkeeles: „*Tuleks lumi!*”
3. Mis mõtteid oli veel inimkeeles väljendatud?
4. Mis oli esimeses salmis muinasjutulist?
5. Mis oli esimeses salmis tõsielulist?

4. Loe teine salm ja vasta küsimustele.

1. Mis oli selles salmis muinasjutulist?
2. Millega põhjendas luuletaja lume puudumist?
3. Kuidas saad aru väljendist *paotas lumekoti*?

5. Loe kolmas ja neljas salm. Leia, kuidas luuletaja kirjeldas lumesadu.

1. Missugune võis olla lumesadu, kui *kogu lumetagavara päästetud sai valla*?
2. Kes või mis võis olla *lumevana*?
3. Mida kujutasid ette, kui *lumevana kiirel käigul puude vahel luusis*?

6. Loe luuletuse esimene salm ja võrdle seda luuletuse lõpuosaga.

1. Olid sügiseselt rõsked
männikud ja majad.
Olid porised ja hallid
kauged metsarajad.
„Tuleks lumi!” Rajad, majad
läksid närviliseks.
„Tahame kõik ruttu saada
talvevärviliseks!”

3. Nüüd vast alles lumekotist
lendas helbeid alla,
kogu lumetagavara
päästetud sai valla.

5. Nii said talvevärviliseks
männikud ja majad,
nii said talvevärviliseks
teed ja metsarajad.

Räägi muutustest tabeli abil.

Algul	Mis juhtus?	Nüüd
männikud majad rajad	lumetagavara pääses valla	männikud majad rajad
märjad porised		valged talvevärvilised

7. Leia luuletusest riimuvaid sõnu ja kirjuta.

närviliseks – värviliseks

kaotas –

metsa-**rajad** –

alla –

laisa-**võitu** –

luusis –

8. Täienda lauseid luuletuse abil.

.....

Oli juba novembrikuu lõpp, aga (*mida?*) veel polnud.
Puud, põõsad ja majad olid (*missugused?*)
Teed ja rajad olid (*missugused?*) Loodus tahtis
saada (*missuguseks?*)
Lumevana tegi (*mida?*) ja kaotas ära
(*mille?*) Kui ta oma lumekoti üles leidis, siis tegi
ta kotisuu lahti ja (*mida tegi?*) kõikjale lund. Nüüd
muutusid kõik puud, põõsad, majad ja teerajad (*missuguseks?*)

9. Loe saadud jutuke. Mõtle ja kirjuta sobiv pealkiri punktiirile.

10. Õpi luuletust esitama.

1. Loe luuletus salmide kaupa, koos klassiga.
2. Jooni, mis sõnu tuleb rõhutada.
3. Märki kohad, kus tuleb teha paus.
4. Vali üks salm, õpi seda ilmekalt lugema.
5. Õpi see salm pähe ja esita seda ilmekalt peast.
6. Hinda kaaslaste esitust.

KUIDAS KILPLASED VALGUST MAJJA KANDSID

Fr. R. Kreutzwaldi ainetel

Kilplastel oli vaja hoonet, kus nõu pidada. Nad hakkasid ühisel meelel nõukoda ehitama. Hoone tehti kolmnurkne, et kõik näeksid: see pole mitte harilik nelinurkne maja.

Pärast hoone valmimist läksid kilplased nõukotta, et uues hoones esimest korda nõu pidada. Kui nad enda järel ukse kinni panid, ehmatasid kilplased: hoones oli pilkane pimedus. Kilplased mõtlesid ja arutasid, kas nad tegid ehitamise ajal tõesti mingi vea.

Läksid siis kilplased välja vaatama, kas leiavad mingi ehitusvea. Ei leidnud mehed kuskilt viga. Kõik kolm seinu ja katus olid täiesti terved. Kuid ka seestpoolt ei saanud nad pimeduse tõttu viga üles leida. Pimeduse põhjus jäigi meestel teadmata.

Taas tulid kilplased nõupidamisele. Nad arutasid, kuidas valgust pimedasse majja saada. Üks kilplane võttis sõna ja rääkis: „Kas pole valgust ja päikest võimalik kotiga tuppa tuua? Ikka nõnda nagu me kaevust vett ämbriga tuppa kanname?” See oli tark nõu. Kilplased otsustasid seda kiiresti järele proovida.

EESMÄRK

saada
nõupidamise koht

OTSUS

ehitada nõukoda

1.

TEGEVUS

ehitamine

TULEMUS

pime nõukoda

HINNANG

ei saa nõu pidada

EESMÄRK

valgust saada

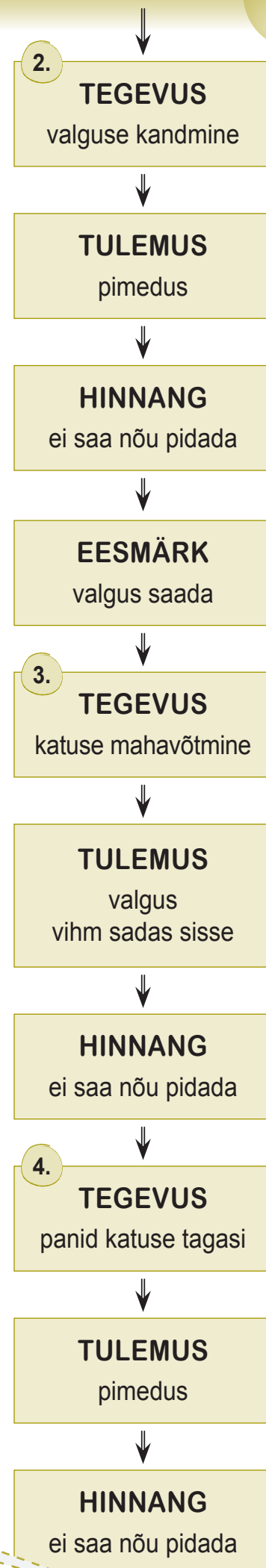

Lõuna ajal, tulid kõik kilplased nõukoja juurde kokku. Päike paistis heledalt. Igal mehel oli kott või mõni anum käes, et sellega valgus kinni võtta ja hoonesse kanda. Et valgust paremini kinni püüda, tõid mõned kaasa ka labidad, luuad ja rehad. Kell lõi üks ja kõik hakkasid ühel meelel tööle. Mehed tegid kotisuu lahti ja lasid päikesel tükk aega koti sisse paista. Siis sidusid nad kotisuu kiiresti kinni ja jooksid nõukotta valgust välja puistama. Üks mees viskas valgust heinahanguga korvi sisse, teine kühveldas suure kühvliga päikesevalgust ämbrisse. Mõned toppisid valgust põue. Üks kilplane püüdis päikesekiiri isegi rotilõksuga ja kandis hoonesse.

Kilplased tegid õhtuni virgalt ja tõsiselt tööd. Lõpuks olid nad nii väsinud, et ei jõudnud kätt ega jalga liigutada. Aga siis leidsid kilplased, et tehtud tööst mitte mingit kasu polnud. Nõukojas valitses ikka pilkane pimedus.

Kilplased pidasid nõu ja neil tuli taas hea mõte. Mehed võtsid hoone katuse maha ja nõukojas oligi valgus. Õnneks oli kuiv suvi ja kilplased said oma nõukojas nõu pidada ja otsuseid teha. Sügisel hakkas vihma ladistama ja hoonele tuli katus jälle peale ehitada. Nõukojas oli taas pime. Siis märkas üks kilplane seinapragu, kust valgust sisse paistis. Alles nüüd taipasid mehed, et nad jätsid aknad tegemata.

Juhuslik tähelepanek:
praost tuli valgust

Kilplased olid ehmunud ja vahtisid üksteisele otsa: kuidas nad küll nii rumalad olid olnud.

Otsekohe asusid nad aknaid seina sisse raiuma. Igamees, kes augu valmis sai ütles: „See on minu aken!” Kuna aknaid sai palju, muutusid nõukojas seinad päris auguliseks. Lõpuks ometi oli nõukojas valgus, kuid kilplasi tabas uus häda. Hoones oli nüüd liiga külm, et seal nõupidamisi läbi viia.

Fr. R. Kreutzwald „Kilplased”, 2004
P. Pärn, K. Kurismaa „Kilplased”, 1977

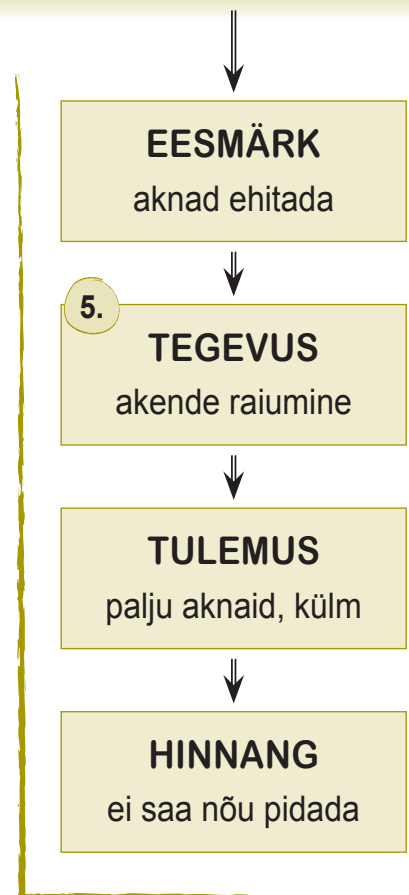
1. Loe väited. Leia ja loe tekstist selle kinnituseks laused.

- * Kilplased arvasid, et nad on hästi nutikad.
- * Kilplased olid aeglase taibuga.
- * Kilplased tegid rumalaid otsuseid.
- * Kilplased tegid usinasti tööd.
- * Kilplased töötasid üksmeelselt.
- * Kilplased pidasid üheskoos nõu ja võtsid vastu otsuseid.

2. Täida tabel.

Kilplastel	Oli	Ei olnud
valmisolek tööd teha		
teadmised ehitusest		
hoone plaan		
töökus		
töö korraldamine		
üksmeel		
vahendid ja tööriistad		

3. Arutle.

1. Mida on tarvis, et töö õnnestuks?
2. Miks kilplaste töö ei olnud oodatud tulemust?
3. Kas kilplasi võib kohata ka tänapäeval?
4. Mida on selleks vaja, et võimalikult hästi saavutada püstitatud eesmärk?

4. Tee loetu põhjal kokkuvõte.

Kes on kilplased?

Kilplased on inimesed, kellel on valmisolek tööks.

Neil on olemas töötegemiseks vajalikud

Kilplastel ei ole ja

Nad teevad küll usinasti tööd, aga eesmärk

Kilplastel puuduvad teadmised. Nad tegutsevad mõtlematult.

5. Räägi skeemi ja koomiksi põhjal kilplaste elust.

Kasuta abiks skeemi (lk 46-48).

Sa lugesid lugu kilplastest, kes tahtsid oma pimedasse akendeta nõukotta kotiga valgust tuua. Inimesed on püüdnud kogu aeg valgust taltsutada. Lõke oli esimene valgusallikas, mis oli ühtaegu nii lamp, ahi kui ka pliit. Lõke andis valgust ja soojust ning sellel sai süüa teha.

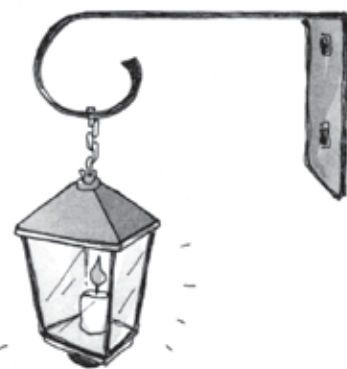
Esimeseks lambiks oli lame kivi, mille lohukeses põles rasv. Hiljem valati õli või rasv madala kannu sisse. Kannu tilast ulatus välja nõör, mis pandi põlema. See oli õlilamp.

Kui rasv nõöri ümber kõvaks hangus, siis saadi küünal. Varem ruumide valgustuseks olnud õlilampide asemel kasutati küünlaid. Lossisaalide valgustuseks olid lühtrid, kus korraga põles palju küünlaid.

Kui aga küünal laterna sisse pista, siis võib seda kaasas kanda nagu taskulampi. Kuna tuul ei saanud leeki laternas ära puhuda, sai laternaid ka tänavale riputada. Esimesena maailmas sai tänavavalgustuse Prantsusmaa pealinn Pariis. Selliseid vanu tänavalaternaid võib näha ka Tallinna vanalinnas.

Veel hiljem hakkasid inimesed valgustuseks kasutama põlevat ainet – petrooleumi. Petrooleumi-lampe ja -laternaide võib vanade talumajade pööningutelt veel praegugi leida.

Praegu meile nii igapäevane elektripirn leiutati veidi rohkem kui sada aastat tagasi. Pirn annab valgust, aga pole leeki, mis põleb. Siis oli see suur ime. Elekter paneb pirni sees oleva traadi ainult hõõguma. Nüüd oleme kõik harjunud, et nupule vajutamisega süttib lambis valgus.

Täheke nr 1, 1991

1. Vasta teksti abil küsimustele.

1. Mida saab kasutada nii valgustiks, soojaandjaks kui ka toiduvalmistamiseks?
2. Millest arenes välja õlilamp?
3. Mis on ühist õlilambil ja küünlal?
4. Mida tehti selleks, et tuul ei saaks küünlaleeki ära puhuda?
5. Mis eelised olid laternal võrreldes küünlaga?
6. Mis põlevat ainet kasutati vanal ajal laternates, laua- ja laelampides?
7. Millal leiutati elektripirn?

2. Leia sobiv lauselõpp ja märgi ☐ sisse x.

1. Esimeseks lambiks oli

- ☐ nõör, mille ümber oli kõvaks hangunud rasv.
- ☐ lame kivi, millel põles õli või rasv.
- ☐ lühter, kus korraga põles palju küünlaid.

2. Esimesena sai tänavavalgustuse

- ☐ Tallinn.
- ☐ Pariis.
- ☐ London.

3. Elektripirnid leiutati umbes

- ☐ 1000 aasta tagasi.
- ☐ 100 aastat tagasi.
- ☐ 1 000 000 aastat tagasi.

4. Elektripirnis annab valgust

- ☐ nõör.
- ☐ petrooleum.
- ☐ hõõgniit.

3. Leia, mis on pildil kujutatud. Kirjuta.

.....

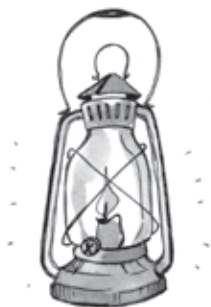
.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Leia ja loe iga valgusti kohta laused.

5. Kasuta ülesande all olevaid sõnu sobivas vormis.

Kui rasv ümber kõvaks hangub, saab küünla. Et tuul leeki ära ei puhuks, pandi küünal Sellist lampi sai ka igale poole kaasa võtta. Õlilampide asemel kasutati ruumide valgutuseks Suurte saalide valgustuseks kasutati , kus korraga põles palju küünlaid.

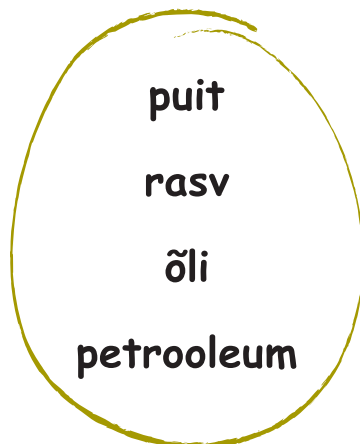
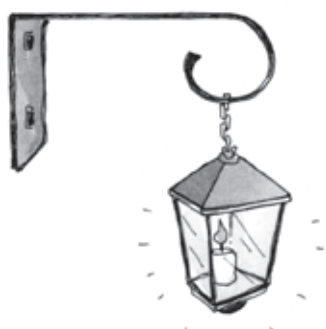
nöör

küünal

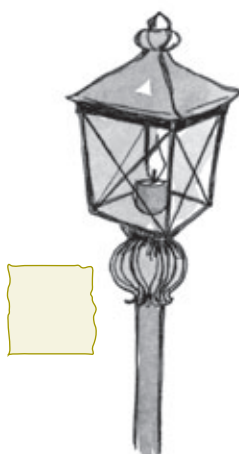
lühter

latern

6. Mis aine nendes valgustites põleb? Ühenda.

7. Järjesta kasutusel olnud valgustid alates kõige vanemast.

Inimesed ütlevad, et jõulupühad tähistavad valguse võitu pimeduse üle. Talvine pööripäev on 21. detsembri paiku. Siis on aasta kõige lühemad päevad ja kõige pikemad ööd. Pärast pööripäeva ööd lühenevad ja päevad pikenevad. Küünalde põletamisega tähistasid inimesed valguse võitu pimeduse üle. Talvised pühad algasid toomapäeval, 21. detsembril, ja kestsid kolme-kuninga-päevani – 6. jaanuarini.

Jõulude ajal panevad inimesed lauale kõige paremaid toite. Nii oli ka vanal ajal, kui toitu oli vähe. Jõulud töotasid paremat kõhutäit ning see oli lastele suureks unistuseks.

LEIB Vanal ajal küpsetas perenaine leiba kodus. Jõuludeks tehti mõnikord seakujuline leivapäts. Seda nimetati siis jõuluorikaks. Jõuluorikat ei söödud ära, see seisis kuni kolme-kuninga-päevani laual. Pühade lõpul viidi jõuluorikas viljasalve, kuhu see jäi kevadeni. Siis anti jõululeib loomadele.

LIHA Liha ei olnud vanal ajal sugugi igapäevane toit. Seda ei saanud keegi süüa niipalju kui tahtis. Jõuludeks tapeti siga ja siis oli vaba voli liha, vorsti ja sülti süüa. Seetõttu olidki jõulud rõõmus aeg.

VORST Verivorstide valmistamise komme on tulnud rootslastelt. Tehakse ka ilma vereta tanguvorste.

KAPSAS Sakslased nimetasid verivorsti hapukapsastega piduroaks. Eestlased võtsid selle kombe sakslastelt üle.

PIPARKOOGID Ka piparkookide valmistamine sai alguse Saksamaalt. Vanal ajal segati piparkoogitainast kodus. Nüüd on piparkoogitaigen poes müügil ja piparkoogid tehakse varakult valmis.

PÜHADELAUD Pühadelaud oli jõuluõhtul pidulik. Jõululaual pidi toit seisma kogu öö. Sel õhtul tuli süüa koguni seitse või üheksa korda. Jõulusöögi juures ei tohtinud rääkida ega naljatada. Laua alla vaatamine oli rangelt keelatud. Usuti, et seal võivad viibida vaimud. Maha pudenenud toidupalad jäeti vaimudele.

1. Mis ei sobi lausesse? Vali sobivad sõnad. Tõmba maha vale sõna.

Jõulupühad kestavad 21. detsembrist 6. detsembrini jaanuarini. Toomapäeval tehti suurpuhastus ja hakati valmistama jõulutoite jõulukuuski. Eestlaste jõulutoitudeks on verivorstid, sült, sealiha, kartulid, vastlakuklid ja hapukapsad. Küpsetati leiba, mida kutsuti jõuluorikaks näärisokuks. See sealiha jõululeib seisis kogu jõuluaja laual. Piparkookide küpsetamise komme on meile tulnud sakslastelt rootslastelt.

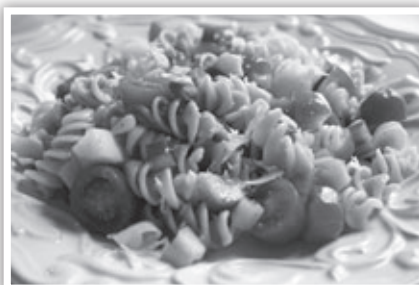

2. Millal on need tähtpäevad? Ühenda õige vastus joonega.

toomapäev	31. detsember
esimene jõulupüha	1. jaanuar
vana-aasta õhtu	21. detsember
uue aasta algus	6. jaanuar
kolmekuningapäev	25. detsember

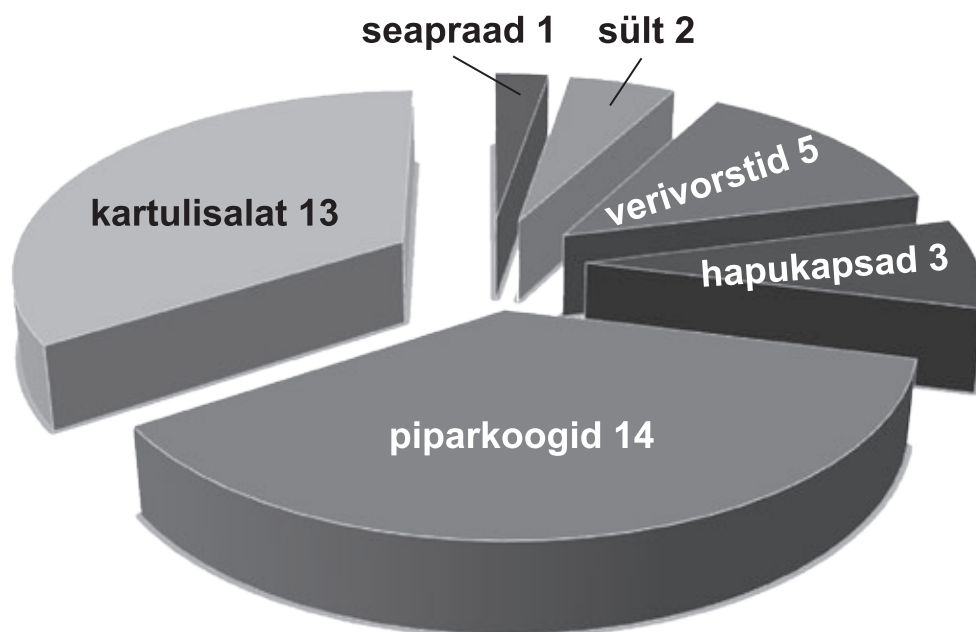

3. Mis toidud on pildidel kujutatud? Kirjuta nimetused ainult jõulutoitude piltide juurde.

6. klasside õpilaste hulgas viidi läbi küsitlus: Mis toite teie pere jõuluõhtul sööb?
Tulemused vormistati diagrammina.

4. Koosta ring-diagrammi alusel tulp-diagramm.

14						
13						
12						
11						
10						
9						
8						
7						
6						
5						
4						
3						
2						
1						
laste arv toit	kartuli- salat	pipar- koogid	veri- vorstid	hapu- kapsad	sea- praad	sült

5. Uuri diagramme ja koosta nende kohta küsimused. Kirjuta lühivastus.

- Mitu peret eelistas jõuluõhtul hapukapsaid? Vastus: peret.....
- Vastus:

3. Vastus:
4. Vastus:
5. Vastus:
6. Vastus:

6. Järjesta toidud 6. klassi õpilaste meeldivuse järjekorras.

1.
2.
3.
4.
5.
6.

*** Lisaülesanne. Mis on meie klassi laste jõuluõhtu lemmiktoidud?**
Küsitle oma klassikaaslasi ja koosta tulpdiaagramm.

1. Märki alljärgnevas loetelus kolm lemmikjõulutoitu:

kartulisalat	☐	verivorstid	☐	rosolje	☐	praad	☐
kõrvitsasalat	☐	pohlamoos	☐	seened	☐		☐
piparkoogid	☐	hapukapsad	☐	sült	☐		☐

2. Kanna oma klassi laste eelistused diagrammile.

11							
10							
9							
8							
7							
6							
5							
4							
3							
2							
1							
laste arv toit							

13 KUUSK

LEVIK.

Eestis väga levinud igihaljas okaspuu.

KASV.

Kuni 30 m kõrgune, soodsates tingimustes isegi kuni 50–60 m.

VANUS. Keskmiselt 250–300 aastat, maksimaalselt kuni 500 a.

KÄBID. Noored käbid punakad või rohekad, valminult kollakad või helepruunid. Seemned valmivad ja varisevad sama aasta sügisel.

SEEMNED on munaja kuju ja terava tipuga, tumepruunid. Varustatud lendtiivaga, levivad tuule abil. Seemneid söövad rähnid, käbilinnud, aga ka oravad, hiired.

OKKAD on läikivad, terava tipuga, tumerohelised. Oksale kinnituvad okkad ühekaupa. Okkad vahetuvad iga kuue-seitsme aasta tagant.

TÜVI on sirgekasvuline, läbimõõt kuni 1 meeter. Koor on noorelt sile, vana puu korp on krobeline. Värvus hallikaspruun.

KAHJURID. Koort kahjustavad üraskid, puidu sisse teevad käike siklaste vastsed.

KASUTAMINE. Tarbe- ja ehituspuit. Ka paberi ja vineeri tootmiseks ning kütteks. Levinud puu haljastuses, enamasti hekina. On paljudele linnuliikidele ja oravatele pesapuuks. Jõulupuu. Kuuse vaiku kasutatakse rahvameditsiinis haava ravimina.

RAHVAPÄRASED NIMETUSED: kuus, kuusepuu, nõglapuu

Eestis ei kasva teist nii kõrget puud kui seda on kuusk. Kuuse uhke terav latv ulatub tavaliselt 30 kuni 35 meetri kõrgusele. Kuid Eestis on kuuski, mille pikkuseks on mõõdetud üle 40 meetri. Kuusk elab keskmiselt 250 kuni 300 aastaseks. Kuusepuu sirgub aeglaselt. Mõõdub 12 kuni 15 aastat, enne kui kuusesemnest saab toreda kahara jõulupuu.

Suurte kuuskede all on soe ning tuulise ilmaga ka vaikne. Kuused püüavad kinni ka lume ja vihma. Peaaegu kogu valgus, mis kuusikule langeb, kaob puude võradesse. Suurte puude all on hämar. Ainult varjutaluvad taimed suudavad tihe-
das laanes kasvada. Kuusk on pesapuuks loomadele ja paljudele linnuliikidele.

Kuusk õitseb mais-juunis. Tuul kannab õietolmu laiali. Iga käbisoomuse all valmib kaks tiivulist seemet. Noored käbid on rohekad või punakad. Seemned valmivad septembris-oktoobris ja selleks ajaks on käbid muutunud pruuniks. Siis käbisoomused avanevad ja kuusk hakkab oma seemneid välja puistama. Kuusesemned on toiduks käbilindudele, rähnidele, aga ka mitmetele loomadele.

Täiskasvanud kuuse puit on hea materjal paberi valmistamiseks ja ka ehitusmaterjaliks. Puit, mida ei saa ehituseks kasutada, sobib hästi ahjukütteks. Kuusk on parim puu pillide valmistamiseks. Kandle, viiuli ja kitarri kõlakastide kaaned on tehtud kuusepuidust.

Kuusk on aasta ringi roheline ehk igihaljas, seetõttu sobib meile hästi jõulupuuks ja jõulukaunistusteks. Lapsed kaunistavad roheline kahara kuuse. Jõulude ja aastavahetuse aegu kaunistab ehete ja küünaldega ehitud metsakuusk meie kodusid. Loodussõbralikum on jätta puu metsa kasvama ja kaunistada jõulutuledega aias või õues kasvav puu.

<http://bio.edu.ee/taimed/okaspuu/kuusk2.htm>; [http:// bio.edu.ee/taimed/okaspuu/kuusk.htm](http://bio.edu.ee/taimed/okaspuu/kuusk.htm)

1. Leia loetelust sobivad vasted. Markeeri.

võra – puu kroon, puu latv, suur puu, kuuse okkad

kuusik – kõlakast, kõrge kuusk, kuusemets, kuusetukk

laas – suur kuusepuu, suurte puudega kuusemets, tihe kuusemets, kuuseoks

kahar – jõulupuu, kaheaastane, paljude harudega, lopsakas

2. Jaota tekst viieks osaks. Vali lõigule sobiv pealkiri ja loe.

- ☐ Pärast öitsemist valmivad käbides seemned.
- ☐ Kuusk on Eesti metsade uhkus.
- ☐ Igihaljas kuusepuu kaunistab meie jõulusid.
- ☐ Kuusepuut on väärtuslik.
- ☐ Tihedas kuusemetsas on hämar ja vaikne.

3. Otsusta ja märgi, kas väide on õige või vale. Kontrolli teksti abiga.

Väide	Õige	Vale
1. Suurte kuuskedega metsa kutsutakse laaneks.		
2. Kuusemetsas on vaikne ja varjuline.		
3. Laanes on tuulise ilmaga väga tuuline.		
4. Kuuskede all kasvavad varjataluvad taimed.		
5. Kuuse võras pesitsevad linnud.		
6. Kuuseseemned on loomadele ja lindudele toiduks.		
7. Kuusk kasvab keskmiselt 30–35 meetri kõrguseks.		

4. Tee õige vastuse ette x. Kontrolli teksti abiga.

1. Kuusk öitseb

- ☐ mais-juunis.
- ☐ mais-jaanuaris.
- ☐ juunis–juulis.

2. Iga käbisoomuse all valmib

- ☐ kakskümmend seemet.
- ☐ kaksteist tiivulist seemet.
- ☐ kaks tiivulist seemet.

kuusk öitseb

3. Käbisoomused avanevad

- ☐ sügistalvel.
- ☐ kevadtalvel.
- ☐ kevadsuvel.

noored kändid on rohelised

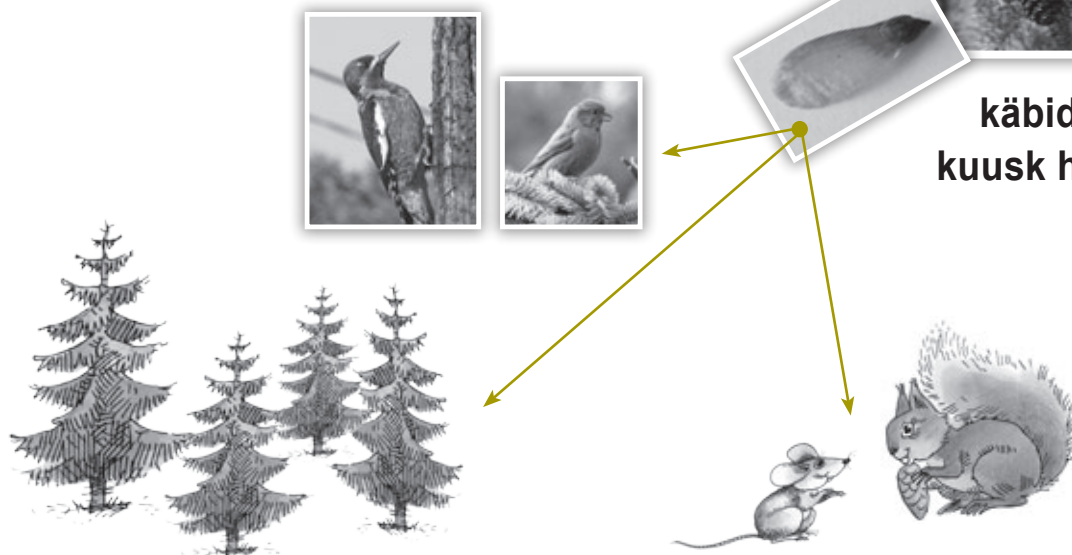
4. Kuuseseemned ja õietolm levivad laiali

- ☐ tuisu jõul.
- ☐ tuule abil.
- ☐ vihmaga.

kändid on pruunid ja kuusk hakkab seemneid levitama

5. Räägi, milleks on kuuseseemneid vaja?

6. Loe vastav lõik ja täida teabekaart.

Milleks kasutatakse kuusepuitu?

.....

.....

.....

.....

7. Räägi, mida said kuuse kohta teada.

8. Kirjuta joonele lühidalt, kus ja milleks kasutatakse kuuski ja kuuseoksi.

.....	
.....	
.....	
.....	

KAS TEADSID, et

- * kuusk eritab vaiku;
- * vaigust keedetakse salvi, mida saab kasutada haavade ravimisel;
- * vaiku võib pidada närimiskummi eelkäijaks;
- * kuuseokstega kaetakse talveks külmakartlikke taimi;
- * kuusehekid kaitsevad aeda külmade tuulte ja lumetormide eest.

14 KUUSEKENE

Julius Oro

1. Laias laanes lagedal
kasvas üksik kuusekene,
sinetava taeva all
võrsus virgalt võsukene.

2. Laanes leidis tuulevarju,
mustast mullast rammu jõi,
juurtel kasvas maasikmarju,
ladvas rästas laulu lõi.

3. „Oh, kui saaksin kord siit ära,
näeksin mõnda ilma pääl,
omandaksin hiilgust, sära!”
Nõnda unistas ta sääl.

4. Ega läinud palju aega:
tuli metsa talumees,
lõikas kuuse maha saega –
linnareis tal oli ees.

5. Kuuseke sai, mis ta tahtis.
Tast sai särav jõulupuu.
Oksal kuldne orav vahtis,
ladvas hõbedane kuu.

6. Peagi viimses hoovinurgas
lebas vaene murtud puu,
asupaigaks pühkmeurgas,
võetud hiilgus, au ja muu.

7. Sääl ta närbumisevaevas
läinud päevist unistas:
kuidas laanes sinas taevas,
kuidas rästas vilistas ...

Julius Oro „Laps ja kuu”, Avita 2001, lk 86–88

1. Jaota luuletus osadeks ja loe vastavad salmid.

Kirjuta lause lõppu punktiirile, mitmendat salmi lugesid.

Kuusekese elu metsas.

Kuusekese unistused.

Kuusest sai jõulupuu.

Kuusekese hiilgavad elupäevad.

Kuuse kuivamine prügihunnikus.

2. Asenda sulgudes olevad sõnad luuletuse sõnadega.

Suurte kuuskede vahel (*tihedas metsas*) kasvas väike kuuseke.

Puu sai oma (*jõu*) mustast mullast ja päikesevalgusest.

Nii (*sirgus*) väikesest (*taimekesest*)

ilus kahar kuusepuu.

Kuuse all kasvasid marjad ja ladvas laulis (*lind*)

Väike kuuseke (*mõtles endamisi*) säravast elust.

Kuusekese saatuseks oli kuivada (*prügihunnikus*)

3. Leia ja kirjuta riimid.

lagedal – **taeva all**

tuulevarju –

jõi –

ära –

saega –

tahtis –

vaevas –

muu –

pühkmeurgas –

4. Mis sõnadega kirjeldad luuletuse meeleolu? Loe vastav lõik luuletusest.

vaikne, rõõmus, rahulolev, elevil, kurb

Loe luuletuse osi vastavalt meeleolule: rahulikult, rõõmsalt, kurvalt.

5. Räägi kuusekese elulugu. Väljenda igat salmi ühe lausega.

.....

1. Ühel lagendikul kasvas

2. Kuuse okstel laulsid ja puu all kasvasid
3. Kuuseke unistas
4. Ühel lumisel päeval ja
5. Kuusekese unistus täitus, tema okstel
6. Aga varsti võeti ehted puult ja
7. Prügimäel kuusk närbus ja igatses neid päevi

6. Vali või mõtle ise jutustusele (ül 5) sobiv pealkiri ja kirjuta.

- * Ühe kuusekese lugu.
- * Kuusepuu kurb saatus.
- * Kuuseke.
- * Kuusekese elulugu.

7. Mõtle ja arutle.

1. Kus on kuusepuu õige ja loomulik koht?
2. Mida saaksid inimesed selleks teha, et kuusekeseid jääksid metsa kasvama?
3. Millega oleks võimalik jõulupuud asendada?
4. Kuidas kaunistate oma kooliruumi jõulude ajal?

8. Tee luuletuse põhjal kokkuvõte.

1 KÕIGE ILUSAM JÕULUPUU

Leelo Tungal

Kõige ilusam jõulupuu linna ei tule –
tema koduks on vaikne ja lumine laas.
Õhtu süütab ta okste peal tähtede tule,
inglijuustena lumised vaibad on maas.

Ainult metsloomad kuuske kuldehetes nägid –
täheoksi ja latva, kus helendas kuu.
Jõuluõhtul, kui kullasteks muutusid käbid,
sai tast linnu ja orava kinkidepuu.

Kõige ilusam jõulupuu linna ei tule,
Talle võõraks jääb platside kivine pind.
Või kui tuleb, siis võib-olla läbi su une –
läbi unenäo varjab ja soojendab sind.

2 JÕULUKS KOJU

Madli Kivimäe

Me ihkame jõuluks koju
ja otsime tuttavat ust,
üht tunnet, mis iial ei looju –
rõõmu väikesest jõulupuust.

Kodus ootab meid jõulurahu,
laul sujuv ja leebe jutt:
pere koondub, kes asumas lahus,
nüüd kõigil ju kojutõtt.

Me ihkame jõuluks koju
ja otsime armastust,
me ootame rahu ja sooja –
rõõmu väikesest jõulupuust.

UISUD

Uno Sikemäe

**Kingipaki lahti teen:
uisud on seal paki sees.**

**Uiskudega koos ka saapad,
neid ma uudistades vaatan.**

**Uisud need on väga hääd,
aga meil ei ole jääd.**

**Isa ütles: „Jääd saab veest,
vett saab köögikraani seest!”**

**Tuli endal valmistada
õue peale uisurada.**

**Läksingi siis labidaga
rada lumest puhastama.**

**Isa kandis peale vee,
nõnda valmis uisutee.**

**Vesi kiirelt külmus jääks,
uisurajaks väga hääks.**

U. Sikemäe „Kuulge, kuulge tuleb juba ...”, 2006, lk 45

1. Leia ja loe, mis sõnadega luuletajad neid mõtteid väljendasid.

1. Kodusoojus.
2. Jõulurahu ja jõuluvaikus.
3. Jõulurõõm.
4. Loodushoid.

2. Mitmendas luuletuses neid mõtteid märkasid? Värvi täheke.

3. Vali üks luuletus ja õpi see pähe.

4. Loe Maarja ja Mardi pühadesoov.

Memm ja taadu!

Et soojust õhkuks küünaldest
ja vastu säraks silmades!
Et rõõmus tuleks aasta uus
ja täituks iga unistus!

KAUNEID JÕULUPÜHI!

Soovivad Maarja ja Mart

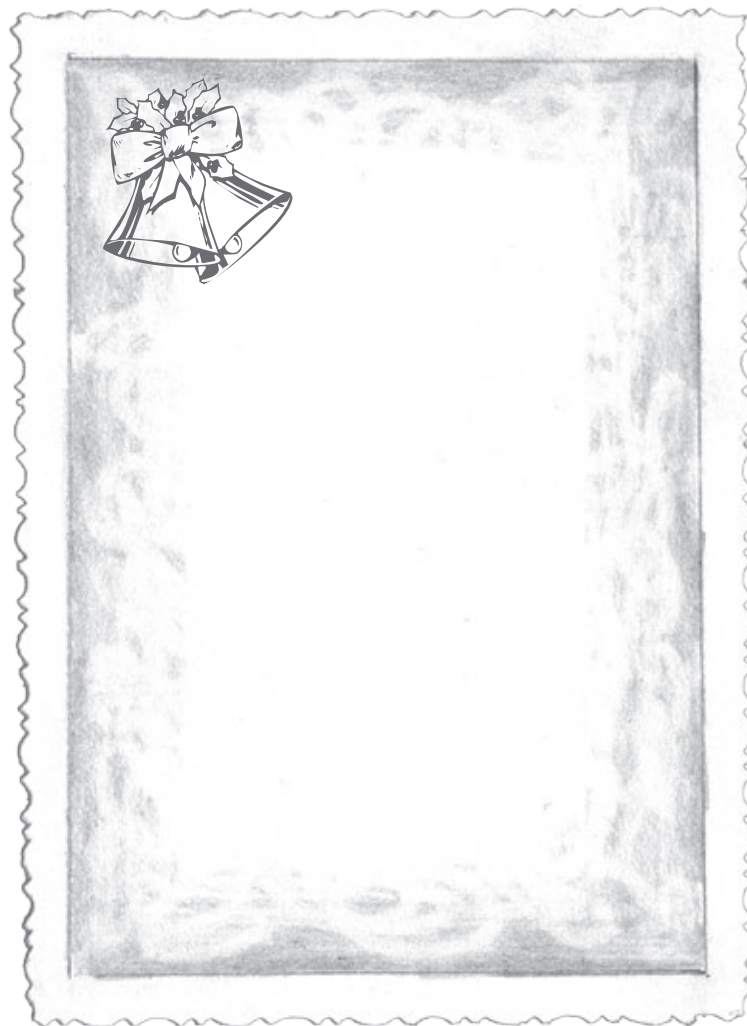
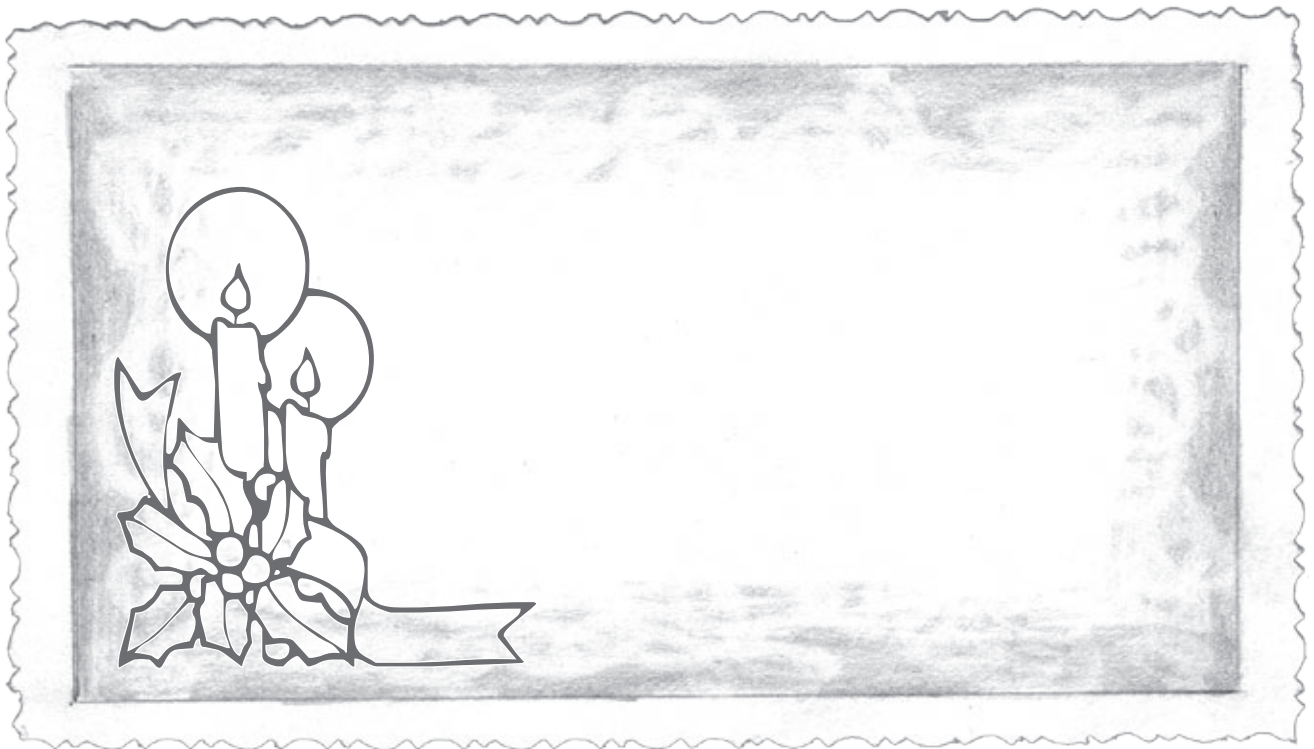
5. Mõtle, mida võiks sugulastele ja sõpradele jõuludeks soovida.

Kirjuta oma pühadesoovid kaardile. Värv!

Jõulusalme saad otsida internetist ja jõulusalmide kogumikest.

Mõnu pühadesoovid

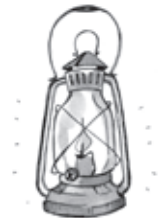

MEENUTAME LOETUT

1. Ühenda kuupäevad ja tähtpäevad.

2. november	mardipäev
10. november	kadripäev
25. november	hingedepäev
21. detsember	vana-aasta
24. detsember	toomapäev
25. detsember	jõulupüha
31. detsember	jõululaupäev

2. Kirjuta, mis on pildil kujutatud.

3. Loe katkend ja otsusta, kellest oli juttu.

① Ta on üsna tüse mees, nii et ratast polnud peaaegu nähagi. Tänaval kõndijad vaatasid teda ja naersid. Ta ei sõitnud kuigi kiiresti, keeras nurga taha ja kadus. Peagi hakkas ta teise nurga tagant paistma. Ta oli üleni punane, suu oli ähkimisest lahti ja ratas vänderdas all.

See mees oli

② Enne esimest septembrist ostis isa poisile kahe lukuga pruuni portfelli, puust pinali, pliiatsid ja sulepea. Vana aja koolikotil oli kaks vahet. Ühte vahesse pandi raamatud, päevik ja vihikumapp vihikutega. Teise vahesse pandi pinal, vesivärvid

ja riidest koti sees võimlemissärk ja püksid. Vahtusjalatsite jaoks õmbles ema riidest sussikoti, aga pinginaabril Aarel oli poest ostetud tõmblukuga sussikott.

See mees oli

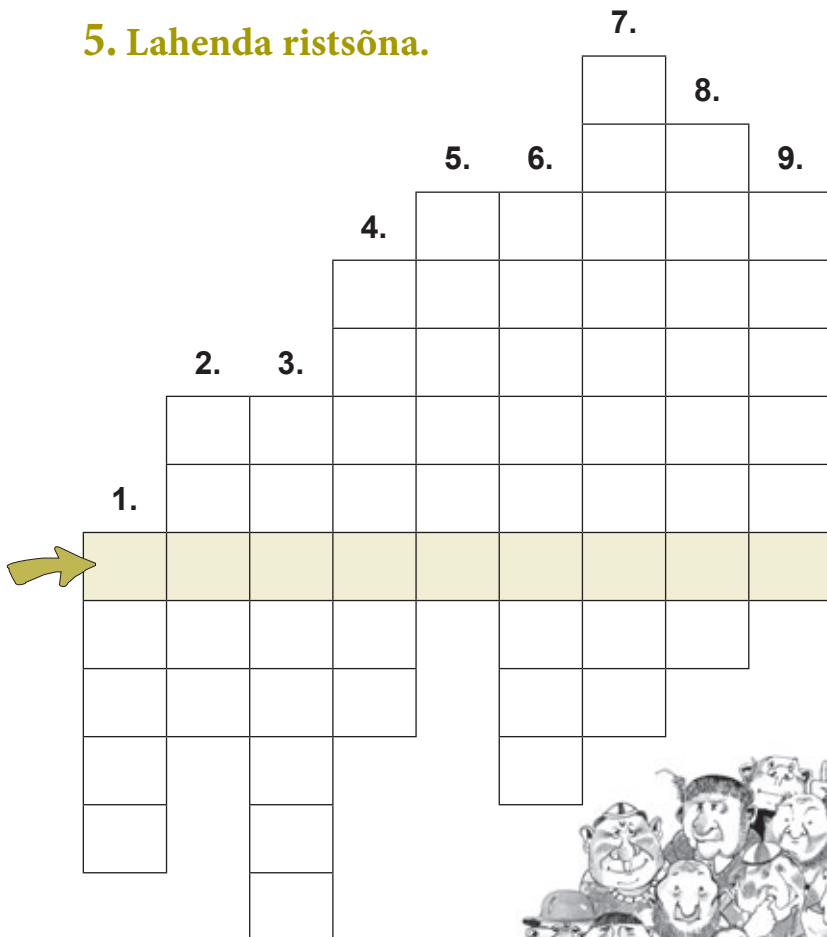
③ Lõuna ajal tulid kõik kilplased nõukoja juurde kokku. Päike paistis heledalt. Igal mehel oli kott või mõni anum käes, et sellega valgus kinni võtta ja hoonesse kanda. Et valgust paremini kinni püüda, tõid mõned kaasa ka labidad, luuad ja rehad. Kell lõi üks ja kõik hakkasid ühel meelel tööle. Mehed tegid kotisuu lahti ja lasid päikesel tükk aega koti sisse paista. Siis sidusid nad kotisuu kiiresti kinni ja jooksid nõukotta valgust välja puistama.

See mees oli

④ Laulsime ukse taga: „Laske kadrid tuppa tulla!” Sees laulsime ka: „Laske kadrid sisse tulla!” Ega me muud ei osanud. Tantsisime ja tegime tempe. Kõik naersid, ka Elle-Vaike. Vana Liisu-tädi samuti.

Selle loo jutustas -

5. Lahenda ristsõna.

1. Katariina nimest tuletatud naisenimi (25. nov)
2. Valgusallikas.
3. Surnuaed.
4. Vana aja koolitarve.
5. Jõuluaja valgustaja.
6. Sõiduvahend.
7. Jõuluroog.
8. Sügiskuu.
9. Talvised pühad.

Vasakult paremale:

.....

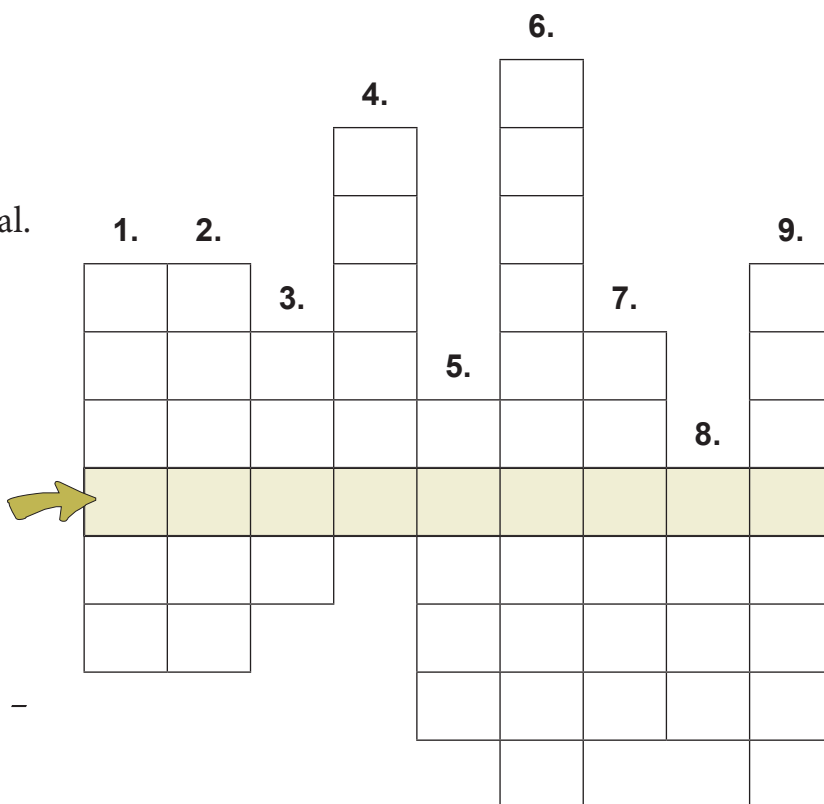

NUPUTA

3 Siiis kui Mardi vanaisa koolis käis

Lahenda ristsõna.

1. Mardi vanaisa nimi.
2. Esimene kooliraamat.
3. Vedelik kirjutamiseks vanal ajal.
4. Vahetusjalatsid.
5. Kirjutustarvete karp.
6. Kord ehk ...
7. Kirjaniku perenimi.
8. Kirjaniku eesnimi.
9. Vana aja koolikott.

Vasakult paremale:

..... -
vana aja koolitarve

4 Koolimine

Igas lauses on peidus ühe koolis vajaliku eseme nimetus. Leia see ja kirjuta rea lõppu.

1. Müüja viis selle vihi kaalule.
2. Mis joon laudlina peale on tekkinud?
3. Vaheajal kutsus Epp Liit suusatama.
4. Viige see aknaraam Atsiga töökotta!
5. Kas see päev ikka veel ei lõpe?
6. Ma õpin alles 6. klassis.
7. Õpi kaks salmi pähe!

vihik

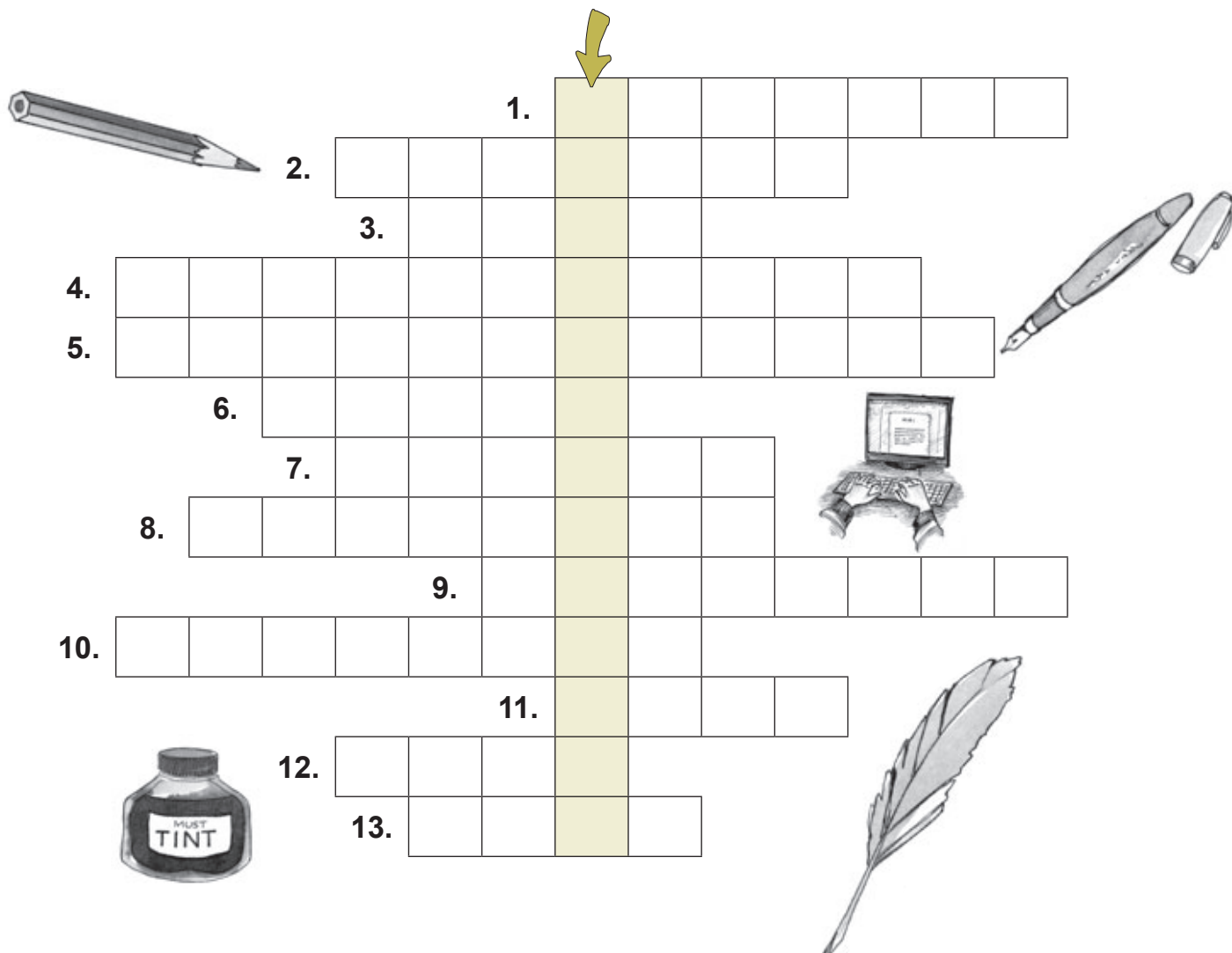
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

vihik pinal päevik joonlaud õpik pliiats raamat

5 Mibbega inimesed vanal ajal kirjutasid?

1. Lahenda ristsõna.

1. Kivist kirjutuspulk. 2. Kirjutusvahend. 3. Pastapliiatsi leiutaja perenimi. 4. Pastapliiatsi leiutaja elukutse. 5. Vanaemade kirjutusvahend. 6. Kirjutusvahend tahvlile. 7. Tänapäeva „kirjutusmasin”. 8. Terrassule leiutaja. 9. Riik, kus oli pastakate müük väga edukas. 10. Värvilised tindipliiatsid. 11. Terasest kirjutusvahend. 12. Kodulind, kelle sulgedest saadi kirjutusvahendit. 13. Värvivedelik kirjutamiseks.

Ülalt alla:

2. Järjesta tähed nii, et saad kirjutusvahendite nimetused ja kirjuta need ruutudesse.

1. APPIATSLISTA – 1938. aastal leiutatud kirjutusvahend
2. IKTRI – kirjutusvahend koolitahvlile
3. HIKEVRL – pehmest kivist kirjutuspulgake vanal ajal
4. LUHANGES – linnult saadud kirjutusvahend
5. PLIDITINASTI – tänapäevane kirjutusvahend
6. LAPSEÄIUTEET – vanaemade-aegne kirjutusvahend

1.				*							
2.		*									
3.				*							
4.					*						
5.										*	
6.			*								

*-ga märgitud tähti ülalt alla lugedes saad veel ühe kirjutusvahendi nimetuse.

8 Kadripäev

Leia ruudustikust **KATARIINA** nimest tuletatud nimed:

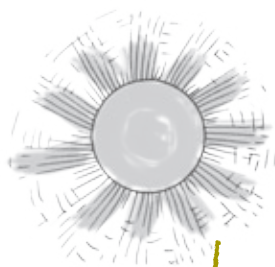
Katerin, Katrin, Katre, Kaidi,
 Riia, Riinu, Riin, Riina, Kättriin,
 Kaarin, Kadi, Kati, Kadri, Karin,
 Triin, Triinu, Kät, Kätlin,
 Katrina, Kadrin

K	A	T	E	R	I	N	K	A
A	E	L	I	S	E	K	A	N
T	R	I	I	A	T	Ä	T	E
R	E	K	R	K	R	T	R	K
E	K	A	K	A	I	R	I	K
K	A	T	A	R	I	I	N	A
K	A	I	D	I	N	I	A	D
A	R	I	R	N	A	N	I	R
D	I	R	I	I	N	U	S	I
I	N	K	Ä	T	L	I	N	N

11 Valguse taltsutamine

MÕISTA, MÕISTA, mis see on?

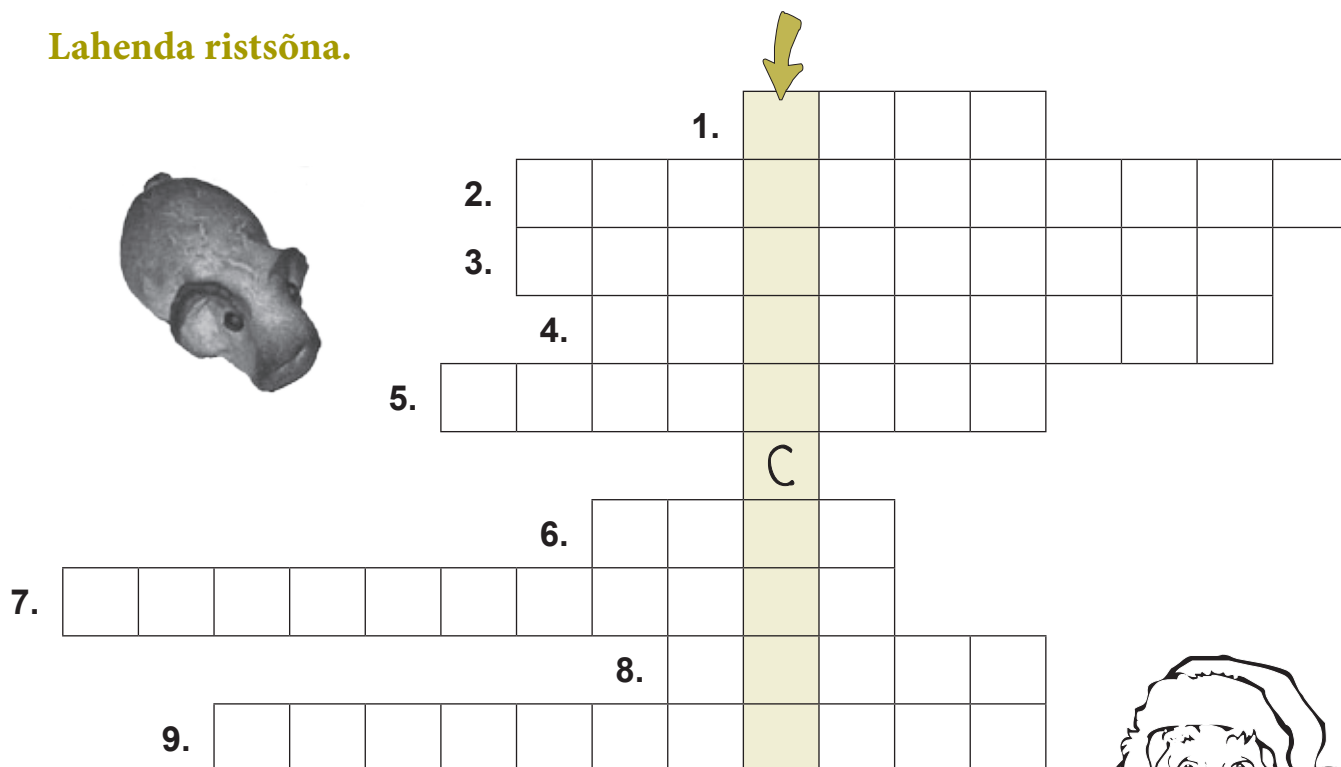
1. Mootorid ja rongid ma,
panen kiirelt liikuma,
annan sooja, kui on vaja,
muudan õhtul valgeks maja?
2. Süda põleb, keha sureb?
3. Hommikul sünnib, õhtul sureb?
4. Õhtul sünnib, hommikul sureb?
5. Mida ei jõua kotiga tuppa tuua?

☉ ✕ - - ☉
- ☉ ☉ ☉ ☉ ✕
☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉
☉ ☉ ☉ - ☉ ☉
☉ ☉ ✕

12 Pühadetoitudud vanal ajal

Lahenda ristsõna.

1. Lihatoit peolaua. 2. Jõuluküpsised. 3. Jõuluvalgus. 4. Jõulukuu.
5. Riik, kust tuli meile komme verivorste teha. 6. Aastaaeg.
7. Seakujuline leib. 8. Okaspuu. 9. Jõulutoit.

Ülalt alla: – jõuluvana nimetus inglise keeles

14 Kuusekene

Lahenda ristsõna.

4.

5.

6.

8.

9.

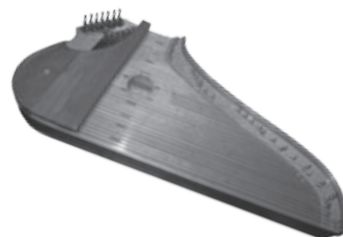
3.

7.

2.

1.

10.

1. Talvised pühad. 2. Puu kroon. 3. Jõud, mis levitab õietolmu ja seemneid.
4. Lind, kes toitub kuuseseemnetest. 5. Keelpill. 6. Okaspuu mahl. 7. Kuusemets.
8. Käte värvus. 9. Tihe, suurte puudega mets. 10. Keelpill.

Vasakult paremale:

kaunistab jõuluajal meie kodusid.

SÕNASELETUSI

1

hauaplats – matuseplats, matmispaik, viimne puhkepaik

haud – hauaküngas; huaase, kalmuküngas

hukkus – sai surma (nt liiklusõnnetuses)

kalmistu – surnute matmispaik, surnuaed, kalmuaed, kabeliaed

krüsanteemid – sügislilled, jaanikakrad

matus – matmine, surnu haudapanek, muldapanek,
muldasängitamine, leinatalitus

mälestus – meenutus, tagasivaade minevikku

2

kirst – surnukirst, puusärk; ka kast riiete jaoks

mõtisklema – mõttes olema, möödunud aega meenutama

orden – teenetemärk, aumärk

traagiline – väga kurb

3

distsipliin – range kord

mädamuna – pallimäng

portfell – koolikott; ühe sanga ning ühe või kahe metall-lukuga kott

4

selgind – selginenud, selgeks muutunud

tahvel – vihikusuurune plaat, millele õpilased väga vanal ajal kirjutasid

tarviline – vajalik

tulu – tuleb kasuks, on kasulik, on abiks

vara – varandus, rikkus

vaatke – vaadake, pange tähele

5

artikkel – kirjutis ajalehes või ajakirjas

krihvel – kivist pulgake tahvlile kirjutamiseks

terassulg – õhukesest metallist sulg tindiga kirjutamiseks

tindipott – klaasist väike pudel tindivedeliku hoidmiseks

6

album – raamat või vihik joonistamiseks, salmide, kleepsude, fotode või markide kogumiseks

tukad – juuksesalgud

7

eelistama – paremaks pidama

elukutseline – inimene, kes saab õpitud ametiga raha, teenib palka

garaaž – autokuur

lenkstang – jalgratta juhtraud, leistung

lopergune – lapergune

nöökas – pilkas, narris, tegi halba nalja

tegi suured silmad – imestas, oli üllatunud

trikk – temp, vemp, vigur

tõmbasid liisku – võtsid loosi, loosisid

vänderdas – käis linta-lonta

ähkimine – hingeldamine, lõõtsutamine, õhu ahmimine

8

itsitada – kahjurõõmsalt naerda, naeru kihistada

keetis supi kokku – rikkus midagi ära, ajas nurja, keeras kihva, vusserdas

kerjused – sandid, puruvaesed

9

lustisõidul – lõbureisil, rõõmsal sõidul, meelt lahutamas

luusis – hulkus, lonkis niisama ringi

männik – männimets

paotas – tegi tasapisi lahti

rõsked – niisked, märjavõitu

10

anum – nõu

heinahang – hark, vigel, tööriist heinte tõstmiseks

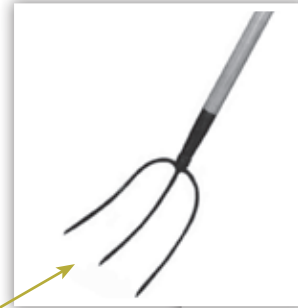
kühvel – labidas, mille servad on üles painutatud

kühveldas – töötas kühvliga, tõstis kühvli abil

ladistama – suure hooga vihma sadama, lahinal sadama, pladistama, vihma valas kui oavarrest

nõukoda – nõupidamise ruum

pilkane pimedus – täiesti pime, kottpime, ei näe sõrmegi suhu pista

11

hangus – jahtumisel muutus (sularasv) tahkeks, kõvastus

lame – madal ja lai

latern – kaasaskantav või üles riputatud klaaskattega valgusti

lühter – mitme küünla või elektrikipirniga (lae)valgusti

petrooleum – lambiõli, naftast toodetud kütteõli

taltsutama – kodustama, sõnakuulekaks tegema

tila – kannu etteulatuv osa, kannu nina

12

jõuluorikas – seakujuline leib

pudenenu – maha langenud, kukkunud

roog – söök, toit

13

igihaljas – aasta läbi roheline

kahar – lai, lopsakas, paljude okstega (puu)

corp – krobeline puukoor

kuusik – kuusemets

kõlakast – keelpilli puidust osa

laas – vanade puudega tihe mets, põlismets

siklased – puukahjurid

vineer – mitmest õhukesest puidukihist kokkupressitud plaat

võra – puu kroon, puu oksad ja lehed või okkad

üraskid – puukahjurid

14

hiilgus – aupaste, sära

laanes – tihedas metsas

pühkmeurgas – rämpsuhunnik, prügiauk, prügikast

ramm – jõud

rästas – laululind

võrsus – kasvas, sirgus

võsukene – väike taimeke oma kasvuaega algul

Üraski käigud

15

koondub – koguneb, tuleb kokku

leebe – mahe, vaikne, tasane

loojuma – õhtusse veerema, päike loojus ehk kadus silmapiiri taha

plats – väljak

ISBN 978-9949-9325-1-1

9 789949 932511

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine